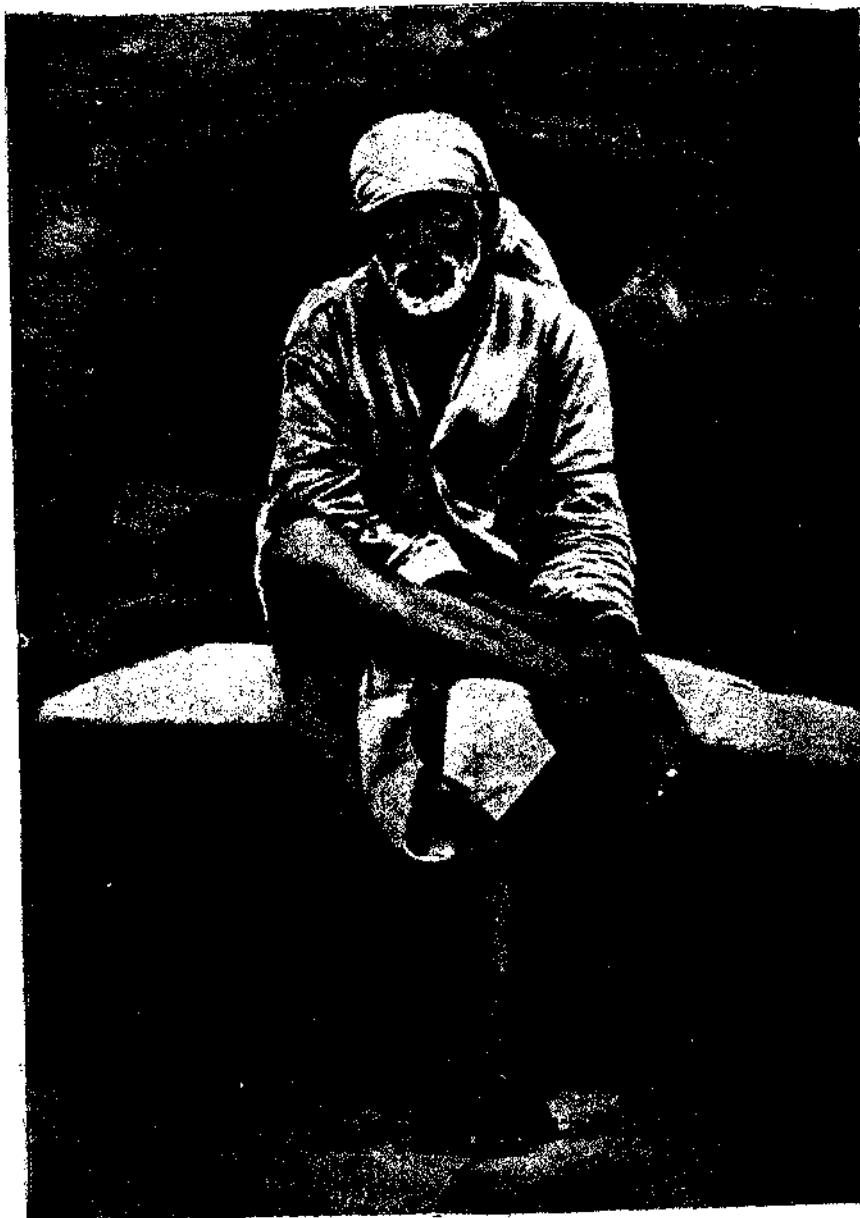

[अंक २ ला]

[वर्ष २८ वं]

“श्री साईलीला”

त्रैमासिक

वार्षिक वर्गणी रु. २५०

श्री साई लीला

श्री साईनाथ प्रसन्न

गोदावर्याः प्रवाहो विलसति यदुदकपाश्वर्वतो योजनैकम् ।
प्रादुर्भूत्वाऽत्मभूत्या निशजनितमहे शीलधिक्षेप्रधारिनः ॥
सर्वशातीयवृद्धैर्विविधजनपदादागतैः स्तूयमानः ।
पूर्णब्रह्मैव साक्षाद्विजयति सुवर्णं पावयन्साईनायाः ॥

वर्ष २८] त्रैमासिक—जाने. फेब्रु. मार्च १९५१ [अंक ८ वा

— : संपादकीय : —

आपले जीवित सुखकर करण्याकरितां मनुष्यप्राणी या जगतांत अहोरात्र घडपड कीरत असतो; आणि ल्याकरितां नाभा तळेच्या विद्या, कला, शास्त्र वैरोच्चा अवलंब अगर पाठलाग कीरत असतो. वास्तविक ज्याला दुःख समजातात तें दुःख कधी आस्तित्वांत आलेच नाही. दुःख ही एक अवस्था आहे; ती येते व जाते. सुखांती दुःख व दुःखांती सुख ही जोडी व्यवहारांत अगर परमार्थीत पदोपदीं दिसते. दुःख ही वस्तु नसन सुखाचा अभाव किंवा आठव या अवस्थेने भेटते. जगात अरें कोणतेच दुःख नाही की त्यांत सुखाची आठव नाही, सुखाची ओढ नाही. जें दुःख एकाला वाटतें तेंच दुसऱ्यांने सुख आहे. लोभ्यास पैसा गेल्यांने दुःख होईल, तें विराग्याला होणार नाही. वाळंतपणाची कल्ह ही दुःख आहे की सुख आहे? वाळपणांत गोट्या हरवल्या म्हणजे जें दुःख होतें तें मोठेपणी होतें का? प्रपंचांत हरघडी सुख—दुःखाचे सोहळे होतात. सुख—दुःख या अवस्था आहेत व त्या जिवाचे मानप्यावर आहेत.

सुंदर सुवासिक परिमलानें कुललेल्या गुलाबाच्या कुलाचा मोह कोण आंवरील ? परंतु तें कूल हाती लगाण्यापूर्वी तीव्र कांद्याच्या वेदना सहन करणे भाग पडते. अर्थात् सूच्या सुखाची—या सुखाकरितां जिवाला सारखी तळमळ लागली आहे तें सुख कडांत आहे ? प्रेमांत नव्हे; तर प्रेम हेच सुख आहे. वासरं दूध पितांना सुरंडी मारते अगर बाळांने आईला लाढा मारावयाच्या व त्यानेच वाईला पान्हा सुटावयाचा. साध्या आईच्या ठिकाऱ्यांनी जर हेच प्रेम तर जो जगाचा नियंता पुरुषोत्तम, जगताचा प्रियत्व (प्रेम) त्याच्या ठिकाऱ्यांनी किती असेल ? याची कल्पना करा. त्या साईंला अगर साईं विटूला ‘चित्तचक्रोर’ झटले आहे.’

॥ तुका म्हणे चोर धरिला पुंडलिंके ॥

म्हणजे प्रेमाने मध्यांचे नित चोराचा—आपल्याकडे लेचणारा, सर्वोत्तम आपलासा म्हणणारा जो, तो पापुण्यांतीत आहे. हा चोर साधा चोर नव्हे तर तो दरबडेखोर—महाचोर आहे. त्याला आपलासा करण्याकरितां चोरावर मोर (शिरजोर,) आले पाहिजे. तरच सुखाचा निधी सांपडेल.

देवाचे विष्मरण व देहाचे स्मरण अगर भगवंताहून—साईंहून—त्या विडल माऊलीहून नियळे राहणे—मानणे—अगर बाटणे म्हणजेच पाप. देवाचा बोध शाळा, देव समजाला, देव उमशल्य की पाप गेले.

पापे उरावै जै दुजेपों ।

तें माशीया बोधीं वायांगे ॥ पोहून जाई ॥—(शान)

‘वि’ चा केळा डोबा । म्हणोनि नांव तो विठोबा ॥—तुकाराम

‘वि’ म्हणजे शान, व्याणि डोबा म्हणजे सॅट.

विदा शानेन ठान् शून्यान् लाति गृण्हाति विठलः ।

असो, जो शानरूपि विडल कीं ज्याला कसलाही इतिहास, पुराण, गुणकर्मवाचक विशेषणे नाहीत. जीवनांत प्रेमाचा झरा सतत व्याहत आहे. जेथे त्याचा प्रेमसोहळा भारखा बाढत आहे तोच त्याचा अखंड वर्तमानकाळ आहे. वास्तविक देह हा त्या प्रेमविंशतीची खूण आहे अशा सत्य नित्य प्रेमाला प्रेमाचीच गवसणी घातली पाहिजे. निर्गुण निराकार असलेले ज्ञान स + आई = साईं सगुणरूपांने “शिरडी माझे पंढरपुरांत” सतत रमा आहे. त्या साईंला आपलासा करून घेण्याकरितां लाजलजा, भीड—मूर्वत, मान, अपमान सर्व कोंडी बाजूला ठेवूनच जो मुऱे जाईल तोच सुखाच्या सागरांतल्या लक्ष्मीला मेटेल.

“ पंढरी पंढरी ! म्हणतां पापाची बोहरी ॥

पंढरीमच्ये (शिरडी) प्रेमाचा सुकाळ आहे. इतर ठिकाऱ्यां पाप जाण्याकरितां पंढरपट असते, पंढरींत पापाची बोहरी म्हणजे पापे विजासकट सुलासकट पद्धन जातात. इतर तीर्थांत ‘पापोऽहं पापकर्माणां पापात्मा.....’ हा जप सतत चालू असतो, म्हणजे एका तीर्थकुङ्डादत निघालें कीं दुसरें पाप तथारच. पुन्हा पापात्मा, कीं दुसरचा कुङ्डांत स्तान. एकूण काय कीं जगाचीं पापे तीर्थांत वस्तीस येतात व आलेल्या गेलेल्यांना उपार्शी

देंकणाप्रमाणे ढांस मारतात. तीर्थोच्च्या निदेने निदा करणारा निच्य होय. ‘तीर्थी धोडा-पाणी देव योकडा सज्जनी ॥’ म्हणून जिथें नामाचा अहोरात्र जप चालू आहे अशा संतांच्या संगतीत राहून आपले काम चोख बजावणे, ‘चक्षुवैसर्यं’ जगापुढे मांडणे, संगणे अगर दाखविणे प्रत्येक भक्ताचं करत्य आहे.

निंदकांना भिऊन अगर वचकून खर भक्त आपल्या कर्तव्यापासून कर्थीही च्यूत होणार नाहीं. ‘निंदकाचें घर असावै शेजारीं’ निंदक अगर अभक्त हे खरेखुरे मार्गदर्शक असतात. हुक्के ज्याप्रमाणे आपल्या जिभेने विषा खाऊन रस्ता साफ करतात, तद्दत्तच हे आपले दोष दाखवून व्यापणासु अगर सावकास-भक्तास साफ करतात. कडू खाल्यावर साखेरची गोडी कळते, तसेच अभक्त आहेत म्हणूनच भक्त तरतो. देव भक्तांचा म्हणजे देवसत्ता भक्तांच्या पूर्ण लक्षात असते आणि अभक्तांच्या ती नसते.

अनंत चाचाळ बरल्टी बरल ।
त्या कैंचा द्याळ पावे हीरी ॥

अभक्तांची तोंडामुळेच मुख्य शोभा आहे, रिकाभी बडबड करण्यास तोंड समर्थ आहे. भग त्या बडबर्डीत काय काय मुक्ताफळे निघतील हैं समजणे शक्य नसते.

प्रेम बाजारांत का विकत मिळतो? का नवीन उत्सव करावयाचें आहे? तें अंतर्यामीच असते. त्याशिवाय आईचें मुलावर, पलीचें पतीवर, मनुष्याचें प्रपञ्चावर, धनकोचें धनावर व निंदकाचें निंदेवर दिसलेच नसते. हैं प्रेम विषयावर टिकलेले असते. ज्या विषयासंबंधी हृदयांत प्रेम असेल त्या विषयावरच तै अवलंबून आहे. पण या प्रेमाला प्रसवणारे स्फुरण देणारें जे शुद्ध स्वच्छ प्रेम तै मात्र कशावरही अवलंबून नाहीं. तें आपलेपणाने सहज व्यक्त होते, तें जेथें व्यक्त होते तेंच पंदरपूर, जिवाची सप्रेम अवस्था ती पंढरी नगरी आणि त्या पंढरीत सतत, नित्य, निर्मल, निखल असा जो शानमय आनंद तो विठोबा.

पुंडलिकाने पंढरी नगरीत भजन करून सगुण विठोबाला विटेवर उभा केला.

शिरडी माझे पंढरपूर । साईबाबा रमावर ॥

शुद्धभक्ति चंद्रभाषा । भाव पुंडलीक जागा ॥

देहरूप पंढरीत भाव हाच्य पुंडलिक आणि भजनानंदांत सप्रेम अवस्था हैच देवाचं सगुण साकाररूप.

शिरडी सप्रेमाचा । साईदेव सप्रेमाचा । गोदावरी सप्रेमाचा । नाम सप्रेमाचे । भाव तो पुंडलिक ।

गणू म्हणे बाबासाई ।
धांव पाव माझे आई ॥

साईचे दर्शन झाले की आपण साई होऊं परन्तु दासगणू अगर सर्व संत त्याच्याही पालिकडचे मागतात. ‘धांव पाव माझे आई’ म्हणजे भी जन्मोजन्मी तुका दाख अगर तुकाशामाच्या शब्दांत “माझी वारी । तुको नेदी हरी ॥”

राधा व इतर गौलणी दुर्वासाच्या दर्शनास गेल्या. दुर्वासाने आपल्या मंत्रसामर्थ्याने यसुना दुर्भंग करून श्रीकृष्णप्रमाणे बाट करून दिली हैं पाहून राघेला बाटले, ‘श्रीकृष्णाची दुर्वासावर खरी कृपा शाळी आणि माझी मात्र त्याने फसवणूक केली’ तेव्हा राघेने रागाने श्रीकृष्णाकडे जाऊन विचारले. त्यावेळी श्रीकृष्णपरमात्म्याने सांगितले, “‘राघे, तुला दुर्वासाची शाकी अधिक वाटते व भक्त-हृदयाचें ऐश्वर्य कमी वाटतें काय? सांग! वाटल्यास माझी सर्व सत्ता तुला देऊन तुला प्रभू करतो. तुला तें सत्तेचें रूप कीं ज्यांत प्रेमरूप विन्मूल असतें तें सतरेचें रूप हवें कीं प्रेमाच्या गुंगीने तुमच्या गोठयांत लपतों, तुमच्या च्यासांत असंद असतों तें प्रेम तुला पाहिजे?’”

भक्ताचें हृदय प्रेमाने भरलेले असतों. तो प्रेमाची पूजा करतो. प्रेम हैं केवळांही कढीण नाहीं, तें सतत मुदुत्तर आहे.

‘उस डोंगा परी रस नोहे डोंगा।

कां भूललासी वरलिया रंगा॥’

प्रेम हैं प्रभूचें देणे आहे. संताचें लेणे आहे. कोणी वंदा, कोणी निदा, आमुचा स्वाहिताचा धंदा।

साईभक्तांनो प्रेम हैं एकच तुमच्या मालकीचें आहे. ज्या प्रेमाने तुम्हीं आईकडे पाहतों त्या प्रेमानेच आपण सर्वांकडे पहाण्याची दिठी ठेवा. कावळ्यांतून कोकील निर्माण होते. चांगले तितके व्यावें, वाईट तितके ठाकून द्यावें.

“To err is human.”

साई भक्तांनो, आजपर्यंत साईलीलेवर जें प्रेम दाखवीत आलेत तेंच प्रेम कायम ठेवा, व लिलाणांत जे दोष असतील त्या दोषांकडे कुतूहलाने, प्रेमाने पहा. व दया-क्षमा-शांति या न्यायाने संपादकाकडे पहा हीच त्या संपादकाची आपणा सर्वांच्या चरणी नम्र विनंति आहे.

संपादक

कशास धुंडिसी मजला तूं राऊळी।

भी तर आहे सकलांच्या हृदयातळी॥

परमेश्वर कुठे नाहीं? कोणाला जगांतील अशी एक तरी वस्तु अगर एक तरी जागा अगर ठिकाणा दाखवितां येईल काय? या जगांतील प्रत्येक वस्तु, प्रत्येक गोष्ट, ईश्वराच्या असितत्वाने भारून रोली आहे, एवढेच नव्हे तर तो या चराचर सुर्षट्टील सर्व जागा व्यापून उरला आहे. भक्त प्रल्हाद हा नेहमी “नारायण, नारायण” या नामाचा जप करीत असे, त्यामुळे त्याच्या बापास कार राग येई. एके दिवशीं हिरण्यकश्यपूने प्रल्हादास विचारले, “तूं नेहमी ज्यांचे नांव घेतोस तो तुक्का नारायण कोठे-

કાહે ? ” ત્યાવેલી પ્રલ્હાદ મ્હણાલા, “માઝા નારયણ તુમ્હાંલા કોઠે આહે ” મ્હણ્ણત રાગ્નો ! તો સર્વકઢે વ્યાપ્તેલા આહે .”

“ યા ખાંબાંત આહે ? ” હિરણ્યકદ્વારાપૂર્ણે જવળચ અસલેલ્યા એકા ખાંબાકડે બોટ કરુન વિચારલે.

“ હોય ” પ્રલ્હાદ મ્હણાલા, “ યાંત્હી આહે .”

“ થાંબ, બજ્ઞતોંચ ” તો તુઝા નારયણ કસા કાય સર્વકઢે રાહતો તે ” અણે હિરણ્યકદ્વારાપૂર્ણે મ્હણ્ણત ત્યા ખાંબાસ લાશ મારલી, આણિ ખરોસ્વરચ ત્યા દુંભન જાલેલ્યા ખાંબાંતુન નરસિંહાચ્ચા રૂપને પરમેશ્વર પ્રગણ જાલા.

અશા રીતીને પ્રલ્હાદાને ઈશ્વરાચે અસ્તિત્વ ત્યા નિર્જિવ સમજલ્યા જાણાંચા ખાંબાંત અસ્તિત્વ હેં સિદ્ધ કરુન દાખલવિલે, નિર્જિવ વસ્તું જર પરમેશ્વર આહે તર યા જગતાંતીલ જસ્તલે બોલતે પ્રાપ્તિ, મગ તે કિંત્રીહી સૂક્ષ્મ જંતુ અસેનાત, ત્યાંચા ટિકાળીં પરમેશ્વરાચે અસ્તિત્વ અસલેંચ પાહિલે વ તે આહે હેં પ્રત્યક્ષ શ્રીસાઇબાબાંનીંચ સિદ્ધ કરુન દાખલવિલે આહે.

“ આઈ ચાં આજ મજ જેબું ઘાતલે . તેણે હેં આકંઠ પોટ ભરલે .” હોતે હે આણ ચ્યાક્લ જાલે . તે તૃસ કેલે ગે તુબાં .” ૧૨૦ .” ઐસેંચ કરીત જાવે ગે નિત્ય . હેંચ કાર્મિ યેહેલ સત્ય .” મશિર્દીત બૈસુન મી અસત્ય . બોલેન હેં ત્રિસત્ય ઘડેના .” ૧૨૧ .” અદચિચ માઝી દયા જાણાવી . ભુકેલ્યા ભાકર આર્ધી દાવી .” આચુલ્યા પોટા નંતર જાવી .” ઘરાવે જીવીંહે હે નિત્ય .” ૧૨૨ .”

—શ્રી સાઇ—સત્ત્વસિદ્ધ, ૮૦ ૯ ચા.

તસ્વે નાંબાચી એક બાઈ શિરડી વેણે બાબાંચા દર્શનાસ આલી હોતી. એક દિવસ તી દુપારી ભોજનગૃહાંત જેવાબયાસ બૈસલી અસતાં તેણે એક ભુકેલ્યા કુચ્છા આલા. તેબ્બાં ત્યા બાઈને ત્યા કુચ્છાસ એક ચતકોર ભાકરી ઘાતલી. ઇતકાંતે ચિખલાંત લડબંડલેલા વ ભુકેને વ્યાકૂલ જાલેલા એક હુકર તેણે આલ. અનાયાસે બાઈસ દયા કેઝન તિને ત્યા હુકરાસ ભાકરી ખાવયાસ દિલી. હી ગોષ્ઠ જરી સ્વામાવિક ઘડલી તેરી સંધ્યાકાળચ્ચા બેલેસ જેબ્બાં તી બાઈ બાબાંચા દર્શનાસ ગેલ્યે ત્યાવેલી શ્રીસાઇબાબાંની ક્રીલ ઉદ્ઘાર કાઢલે. દુપારચી ગોષ્ઠ તી બાઈ કર્યાંચ વિસરલી હોતી: શ્રીસાઇબાબાંચા ઉદ્રાગાંચે ત્યા બાઈસ આશ્રય વાટલે. પણ કાંહાંતિરી ઘડસ્યાવિવાય શ્રી બાબા ઉગ્રીચ કાંહાંતરી સંગંગાર નાહીંત હી તિલ્ય ખાંતી હોતી. તિને આઠવણ્ણાચા પુષ્ટણ પ્રથતિ કરુન પાહિલ પણ આઠવેના. તેબ્બાં બાઈ મ્હણ્ણતે, “ બાબા, મીંચ સથાં પરતેત્ર અસુન ફેસ દેઝન જેવણ બેઠે મગ તુમ્હાંલા જેવણ દિલે અરે કરેં બરે ઘડેલ ? ” ત્યાવેલી શ્રીસાઇ ઉચ્ચર દેતાત—

“ સેવુનિયાં તી બ્રેમાંચી ભાકર . જાહ્લોં મી તૃસ નિર્ભર .” અભૂત મર્જલે બેતે ડેકર .” ૧૨૫ .” તું ચેંક બૈસતાં દ્વાર્યી બેતાં . પોર્ટી ક્ષુદ્રેચી જયા વ્યાકુલતા .” ત્યા દેલિલે ચચ્ચ શાના અનુચિતા . મજ એકાત્મતા તથા સર્વ .” ૧૨૬ .” તૈસે સર્વાંગી માસલાં

चित्तवल्लसी । देविलें त्वां जया तुकरासी ॥ भूकेमें व्याकूल ज्ञालेलियासी । माझी तयासी
एकत्रमता ॥ १२७ ॥”

—श्रीसाई—सत्चरित्र अ० ९ चा.

हे बाबांचे उद्धार ऐकून त्या बाईस आश्र्वये वाटलें व ती मनांत म्हणते, “ कुंची,
मांजरी, हुकरे हीं वावरतात तीं सर्व बाबांचांच रुपें काव ? ” बाईच्या मनांतील मनोगत
जाणून श्रीसाईबाबा उत्तर देतात:—

“ कधीं मी शान कधीं मी हुकर । कधीं मी गाई कधीं मांजर । कधीं मुंगी मार्शी
जलच्चर । ऐसिया विचरत रुपें मी ॥ १२९ ॥ पाहीं भूतमार्तीं जो मज । तोचि माझेया
ग्रीतीचा समज ॥ तरी तुं भेदबुद्धीतें ल्यज । ऐसीच भज मजलगां ॥ १३० ॥ ”

—श्रीसाई—सत्चरित्र अ० ९ चा.

श्रीसाईनीं आयत्या भक्तांस अशीच हंसत—खेळत वेळोवेळीं परमार्थाची शिक्कन्ष
दिलेली आहे. आपण जगतांत कोणकोणत्या रुपानें वावरत असतों हैं प्रत्यक्ष श्रीसाईनीं
या स्कैकांत संगितलें आहे. परमेश्वर हा नुसता देवळांत नाहीं तर तो जगतांतील
अणूरेणूत भरलेला आहे. असाच एक अनुभव श्रीपांडुरंगानें आपत्या एका भक्तास
दिला आहे.

एक गार्वीं गुणाजी नांवाचा एक श्रीपांडुरंगाचा भक्त रहात होता. गुणाजी वर्षांदून
एकदा पंढरपूरची वारी करीत असे. त्यावेळी हड्डीच्या सारखीं प्रवासाचीं सुख-सौईनीं
युक्त अर्शीं व्हानें नव्हतीं. चांगले रस्ते नव्हते, सर्व प्रवास कांव्याकुञ्च्यांच्या रस्त्यांदून व वोर
अरण्यांतून पार्यांच करावा लागे. त्यामुळे त्या काळचे लोक एकत्र जमून एकमेकांच्या सोबतीने
प्रवास करीत असत. प्रवासही कांहीं थोडा-थोडक्या दिवसांचा नव्हे तर चांगले दीड-दोन
महिने लगत असत. श्रीविठ्ठलाच्या दर्शनासाठीं त्या काळीं फार कष्ट सहन करावे लागत.
अगोदर प्रवासाचे कष्ट काढले तरच परमेश्वर-दर्शनाचे सुख मिळत असे. अशी त्यावेळची
परिस्थिति होती. नाना तन्हेचे कष्ट सोसून श्रीविठ्ठल दर्शनाचा आनंद लुटावा व परमेश्वराच्या
दर्शन-लाभानें आनंदावें शुग होऊन, ज्ञालेल्या कष्टांची जाणीव बुजली जाते. अशा प्रकारे
इश्वरदर्शनासाठीं कष्ट सोसले तर परमेश्वर-दर्शनानें जो आनंद होतो तो अवर्णनीय तर
असतोच, पण हड्डीच्या विनकष्टांच्या प्रवासानें मिळणाऱ्या भेटीच्या आनंदापेक्षा नकीच
जाहा असतो. त्या आनंदावें वर्णन माझी लेखणी करणे अशक्य आहे. हड्डीच्या
माणसांच गाढीच्या प्रवासाचा त्रास होतो तर विचाऱ्यांस पार्या प्रवास काय शेंपणार !
खरेवर ते लेक धन्य, कीं ज्यांनीं परमेश्वराच्या भेटीसाठीं महिना-दोन माहिने प्रवास
करावा व वाटें शिण जात्यवेष्यासाठीं—

‘ पार्या लागती खडे विठोवा । धांवत वेई हो पुढे पुढे ॥ २ ॥

आसारतीं पांडुरंगाच्या मनासही पाश्चात्य कुटेल अर्शीं करुणरसपर भंजनें म्हणत मार्ग
आकंक्षण्य करावा व त्या आनंदांतच मार्ग सुधारावा, व त्या आनंदाच्या जोगवरच लर्द

भरंत येणाऱ्या प्रपंचांतील थोडी-अडचणीना हंसतमुखानें तोंड घावें आणि कर्षं भरतांच पांडुरंगाच्या दर्शनासाठी परत धावावें.

कार्तिकी एकादशी जवळ येत चालली. गांवोगांवच्या दिंड्या श्रीविठ्ठलाचे मेटीस कर्वींच निवाळ्या होत्या, पण गुणाजीस त्या वारकऱ्यांवरोवर घरच्या काहीं कामासुले मिघतां आले नव्हते, जसाजसा एक एक दिवस पुढे सरकं लागला तसतरें गुणाजीचे मनही अधीर होऊ लागले. शेवटी एकदांते काम संपले व गुणाजी पंढरपुरास जाप्यास निघाला. गांवची दिंडी तर पुढे गेल्याला पंधरा दिवस होऊन गेले होते. त्याला आतां पंढरपुरास पौंच्यासाठी थोडी विश्रांति व जास्त प्रवास करावा लागणार होता. सर्व भार श्रीविठ्ठलावर टाकून तो आतां मार्ग आक्रमूळे लागला.

रात्रींच्या समयानु गांव पाढून आश्रय व्यावा, पहांटे लवकर उढून चालूं लागावें, सकाळी प्रहरभर दिवस वर आला कीं जवळपासच्या नांवांत जाऊन हातानें जेवण करावे व दुपारी थोडी विश्रांति वेळंन परत आपला मार्ग तोडण्याचे काम करावे. असा त्याचा नित्यकम चालू होता. एके दिवशी असाच तो चालत असतां वाईत त्याला एक पक्षी पडलेला दिसला. कोणीतरी गोफणीच्या दगडानें त्याला मारलेले होतें. त्यामुळे त्याला उडतां येत नव्हतें व तो रस्त्याच्या धारोळ्यांत लोळत होता; पण त्याचा जीव गेलेला नव्हता. तोंडाने ‘चीउ, चीउ’ असा आर्त स्वर काढून विचाऱ्याची उडण्याची निष्फल घडपड चाललेली होती. तेवढ्या श्रमानेही त्यास ग्लानी येऊन तो काहीं काळ जिमिनीवर निपचित पडत असे. त्याला त्या पक्षाकडे पाढून क्षणभर वाईट वाटलें व तो पुढे निघून गेला.

गुणाजीस पंढरीच्या रस्त्याची चांगली माहिती होती कारण तो यापूर्वी पुष्कळ वेळां या स्त्यानें जात येत होता. काहीं दिवस चालत्यानंतर त्याला एक गांव लागले. त्या गांवांतील शुक्रशुक्रात पाढून त्यास आश्रव्य वाटले. पुष्कळ वेळपवेत त्याला कोणीही भेटेना. इतक्यांत त्याला मारुतीच्या देवळांतील पुजारी भेटला. त्यानें पुजाऱ्यास गांवासंबंधी माहिती विचारली. तेव्हां पुजारी स्वणाला, “काय सांगू महाराज, या वर्षी वरुणराजाची अवकृपा व्याप्त्यावर आली. पिके करपून गेली, अनाचा एक दाणा हातीं आल नाही. पावसाबिना नदीनाले आढून गेले. लोकांस अव्राणी मिळेना म्हणून सर्व लोक गांव सोडून जेथें पोटास मिळेल तेथें निघून गेले. मला मात्र देवाची पूजा करण्यासाठी येथे डेवण्यांत आले. गांवकऱ्यांनी माझी अनाची एक अर्षाची देगमी केलेली वाहे. पण इथल्या नद्या आतां कोरड्या ठणठणीत पडलेल्या आहेत. पाणी तीन कोसांवरून आणावें लागतें. पण हे असे किती दिवस चालणार? मंलाही आतां पाण्यासुळे गांव सोडावेच लागणार.”

गुणाजीस ही बातमी ऐकून वाईट वाटलें व भीतिही वाटली. त्याला भीति वाटली, कारण त्याच्या चंबूत कारच थोडें पाणी होते. पंढरपूर तर अजून पुष्कळ दूर होते. त्यानें पुजाऱ्याजवळ पाण्याची मागणी केली, व पुजाऱ्यानेही त्याला थोर अंतःकरणानें त्याची भांडे पाण्यानें भरलू दिले. “आतां याच्यावर पंढरपूर गांडण्यासु कोणतीच हरकत नाही” असे म्हणून गुणाजी तेशून उडला व चालूं लागला. काहीं

अंतर चालून गेल्यावर तो एका घराजवळ आला. तेथें एक कुत्रा त्या घराच्या ओट्यावर बसलेला होता. घराला जरी कुत्र्यप होतें तरी तें इमानी जनावर त्या घराची राळण करीतच होते. गुणाजीस पहातांच तो तेथून उठला व आपणांस कांहांतरी खाण्यास मिळेल या आदीने गुणाजीजवळ आला. पण गुणाजीने त्याच्याकडे लक्ष न देतां वाट घरलदी. जरी तो भूकेसुळे रोडावला होता व अंगात तकद नसरांदी भाकरीच्या तुकड्यासाठी तो कुत्रा गुणाजीच्या मागोमाग जाऊ लागला. मुश्कळ वेळपर्यंत गुणाजीने त्याच्याकडे लक्षच दिले नाही, तेव्हा त्या कुत्र्यानें आपल्या अस्तित्वाची जाणीक भुंकून केली. तरी पण गुणाजी आपला मुदुंदूच चालून होता. ओच्या वेळाने गुणाजीने पाठीमार्गे वळून पाहिले तो कुत्रा आपल्या पाठीमार्गेच आहे असें त्यास आढळून आले. त्याने त्यास हांकलण्याचा प्रश्न केला पण कुत्रा परत फिरण्याचे चिन्ह दिसेना. पोटांतल्या आणीनेच अपमानाच्या शास्त्राचे टोंक त्या इमानी ग्राण्यांस बोचूं शकले नाही ! गुणाजी मुदुंदूच चालून होता व त्याच्या सावलीसारखा कुत्रा त्याच्या मार्गे मार्गे जात होता. गुणाजीस गग येऊन त्याने त्या कुत्र्यास काठीचा तडाळा दिला. त्या काठीच्या प्रहाराने कुत्रा तेथेच पडला, व क्षीण आवाजाने ओरङ्ग लागला. “मर आतां इधेच” असें म्हणून गुणाजी मुदुंदूच चालून लागला. तरी पण कुत्रा केविलचाऱ्या नजेराने त्याच्या दूरवर होत जाणाऱ्या असपष्ट आकृतीकडे पहात होता. गुणाजी कांहीं वेळ चालूल्यानंतर त्याच्या वाटेवर एक हातपाय झाडून जमिनीवर लोळत असलेले गाढव त्याला दिसून आले. विचाऱ्याची भुक्केने पोटांत आग उसल्ली होती तर वसून उन्हाने भाजून निघत होते. तें गाढव मनुष्ये जाण्या-येण्याच्या वाटेवरच फडले होते.

“काय कटकट आहे ही ? याला वाटेवरच तडफडायला काय झाले. मरायला दुसरी जागा नव्हती कीं काय ?” गुणाजी स्वतःशी पुटपुटत त्या गाढवास वळसा घाडून निघून गेला.

गुणाजीने एका बंद घराच्या पडवीचा आश्रय घेतला. तेथें वसून पहांटे निवतांना तथार करून घेतलेली भाकी साली व थोडी विश्रांती घेऊन मुदुंदून निघाला, कारण त्याला शब्दांतूं दुष्काळी प्रदेश लवकर संपवायचा होता. ओडे अंतर चालून जातो न जातो तोंच त्याला दरबाजा उघडें असलेले एक वर दिसले. “सर्व माणसांनी स्थलांतर केले असतां येथेच माणसे कर्शी ?” असें आश्र्यानें म्हणत त्याचे पाय त्या घराकडे वळले. गुणाजी त्या घराजवळ जाऊन आंत डोकावून पाहू लागला. पण आंत कोणाची चाहूल लागेना म्हणून आंत गेला; तर तेथें त्याला काय दिसले ? दुष्काळाच्या भीषण स्वरूपाचे दृश्य तो पहात होता. तेथें तीन माणसे अस्तव्यस्त पडलेली वसून त्यांपैकीं एक पुरुष व एक स्त्री होती. तीं नवरावायको असावांत असा त्याने तर्क केला. त्यांच्या जवळच एक सात-आठ वर्षीचा मुलगा पडलेला होता. गुणाजीने प्रत्येकास चांपपून पाहिले तेव्हां तीं नवरावायको जिवंत नसल्याची त्याची सात्री शाली पण त्या मुलाचे वंग मात्र थोडीसे उवदाय लागत होते व शास्त्र चालू होता. इतक्यांत त्या मुलाने ‘याणी—’. असा दीन करुण स्वर

आपल्या तोंडावाटे काढला. गुणाजीस वाईट बाटले व त्यानें पाणी पाजण्याकरता आपले भांडे उघडले, पण इतक्यांत त्याच्या डोक्यांत कोणती कल्पना आली कोण जाणे, त्यानें तें मांडे तसेच झांकून ठेविले व तेशून पाय काढला. “मी कां पाणी पाजूं अजून तुळकाळी प्रदेश किती आहे कोण जाणे ? आज पाण्याचा एक थेंव म्हणजे लाख मोलाचा आहे. असा जर प्रत्येकावर दया करीत गेले तर मला पण इथेच मरण्याची पाळी यायची. शिवाय या मेलेस्या माणसांचे काय करणार ? उगीच नुसरें लफडे गळवांत अडकायचे.” असेहे स्वतःशी बडवडत तो आपली बाट चालू लागला.

रात्रीचा दिवस करून त्यानें आपणांस कारिंझी एकादशीपर्यंत पंढरपुरास पोंचलेले पाहिजे वा इधेने मार्ग आकमण केला होता. शेवटीं एकदोनचा तो एकादशीच्या आदल्याच दिवशी पंढरपुरात येऊन दाखल शाळा व आपल्या गोवकरी मंडळर्यांत सामील शाळा. सर्वांस आनंद शाळा.

रात्रभर कोणासही झोंप नव्हती. निरनिराक्षया डिकाणचे गांवकरी अखंड विडलाच्या नामाचा गजर करीत व भजने म्हणत दिड्या—दिड्याने पंढरी थेवांत येत होते. क्षणोक्षणीं थेवांतील लोकसंस्था वाढत होती. विकसणाच्या फुलाप्रमाणे वाढवंट माणसांनी मुळत होते. उद्यांचा दिवसपर्यंत किती लोकसंस्था होईल हें सांगणे अशक्य होते. मोहक कमळ-पुष्पाकडे भूंग जसे मधासाठी धांब घेतात तसेच बिछुरुषी कमळाकडे भक्तिरसांचे सेवन करण्याकरतां माणसे धांवत होती.

—दंडीगोपी

पहांटे तीन वाजण्याच्या अगोदरपासूनच लोकांची कूपेस्क आंबोळीसाठी गर्दी होऊन लागली, काऱण विडलाच्या भेटीसाठी तासन्तासूरंगेत (वारीत) उमें रहावें लागते याची सर्वांस कल्पना होती. प्रत्येकजण आपणांस पुढची जागा मिळावी म्हणून धडपडू लागला. गुणाजी सुदूर आंबोळ करून इतर भक्तिराषांसमवेत रंगेत येऊन उभा राहिला. पहांटे काकडारती शास्त्रावर श्रीविडलाच्या दर्शनास एक-एका वारकच्यास कडक पोलिस बंदीवस्तांत सोडण्यांत येऊ लागले.

गुणाजीचा नंबर वैर्यपर्यंत सूर्य हळू हळू डोक्यावर येऊ लागला. इतके दिवस चालण्याचा त्रास व आतां एका जागेवर उमें राहून सूर्याच्या प्रत्यक्ष उघातेशी टक्कर यामुळे गुणाजीस आपल्या डोक्यांत कोणी तरी ब्रण मारीत आहे असेहे बांदू लागले व उन्हाच्या रखसंतीतपण्यामुळे डोळ्यांतून पाण्याच्या धारा बांदू लागल्या. गुणाजीस आतां मस्त्र त्या उन्हांत तडफटणाच्या गाढवाची, रक्तांत लौळणाच्या पक्षाची अठवण झाली व त्यांनासुदूरं असाच त्रास शाळा असेल असेहे बांदू लागले. उघातेमुळे तोंडस कोरड पहूं अगमली. पाणी पिण्यास जावे तर, नंबर जातो मग पहांटेपासून उमें सहिल्याच्या काय-फायदा ? आपणांस कोणीतीरी पाणी आणून देईल तर ? पण गुणाजीस पाणी पाजायल्या कोण मोकळे होते ? सर्व आपापल्या अवसरायांत गुंतलेले होते. गुणाजीस आपल्या तहानेमुळे त्या पाणी माणण्याच्या मुलाची आठवण झाली. इतक्यांत गुणाजीची

दर्शनाची पाळी वाली. गुणाजी देवळांत गेला देवाच्या दर्शनासाठी, पण डोक्यांत मात्र दुःकाळप्रस्त प्रदेशांतील देखावे थेमान धालीत होते—

एकाग्र मनाविना ! कांही काम होईना ॥

अशी परिस्थिति गुणाजीची झाली. तेव्हां त्याला पांडुरंगाच्ये दर्शन करै होणार ! त्याला पांडुरंगाच्या मूर्तीच्या ठिकाणी वरील देखावेच दिसून लागले. तो शरीरानें जरी देवळांत होता तरी मन कुठे होते ?

शेवटी गुणाजी विच अंतःकरणानें बाहेर आला. व या वैछेस आपली अशी स्थिति कां झाली म्हणून विचार करीत बसला. त्याला कांहीन्हून सुचेना. तेथून जाणाच्या एका बैराग्यानें त्यास सचित सुद्धा करून विचार करीत बसलेले पाहिले. बैरागी जवळ आला व विचारू लागला, “ अरे गृहस्था, सगळे लोक जिकडे तिकडे निरनिराळ्या व्यवसायांत गुंतलेले आहेत. कोणी पांडुरंगाचीं भजैन म्हणत नाचत आहेत, कोणी कीर्तनाचा आस्वाद घेत आहेत; कोणी माला वेऊन जप करताहेत तर कोणी पांडुरंगाची सेवा चाकरीत आहेत; असें असतां तंच असा एकदा एका वाजूस बसून कसला विचार करतो आहेस ? तुला कशाचीं दुःख झाले ? ”

“ अहो, काय सांगू तुम्हांला, मला आज पांडुरंगाच्ये नीट दर्शनच झाले नाही. ”
गुणाजी म्हणाला.

“ हे असें गर्दीच्या वेळी व्हायचेच ! त्याचें का एवढे वाईट वाहून वेतां ? आपण सर्वजंग त्या परमेश्वराच्याच दर्शनासाठी आले असाहेत-नव्हे त्याने आपणांला ओळून आणले आहे. अरे, देव काय देवळांतच आहे ? तुळ्यांत आहे, माझ्यांत आहे; इतकेच नव्हे तर सगळीकडे देव आहे व त्याला कोळूनहि नमस्कार केला तरी पॉचतो. ” इतके सांगून फकीर निघून गेला. गुणाजीचे विचार चालूच होते. शेवटी त्याला नाम-देवाचें चरित्र आठवले. प्रथम नामदेवहि देवाच्या सर्वव्यापि अस्तित्वाविषयी अज्ञ होता. देवाच्या व फकिराच्या वेशांत व कोळाळाळ्याच्या वेशांत आपले सर्वव्यापि अस्तित्व दाखविण्याच्या नामदेवास प्रथलू केला, पण दोन्हीहि वेळेले नामदेवास हैं कलून आले नाही. शेवटी त्याने देवास विचारले, “ देवा, तू कोठे कोठे म्हणून आहेस ? ” त्या वैछेस देवाने त्याला विसोबा लेचराकडे जाण्यास सांगितले. शेवटी नामदेव विसोबा लेचराकडे गेला. विसोबा लेचर आपल्या आश्रमांत दंकराच्या पिंडीवर पाय देऊन अडवा पडलेला त्याला दिसून आला. तेव्हां नामदेव म्हणाले. “ काय हो, एकदी जागा असून त्या पिंडीवरच कां पाय टेवतां ” त्यावेळी विसोबा लेचर म्हणाले. “ भग काय करूं ? मी म्हातारपणामुळे फार अज्ञात झालें आहे, तेव्हां पायहि माझ्याच्यानें उचलवत नाहीं तरी तंच जरा तो पाय वाजूला कर ; ” नामदेवानें तो पाय उचलला व दुसरीकडे टेवला, तर तेथेहि पिंडी निघाली. परत नामदेवानें पाय उचलला व तिसरीकडे टेवला; तर तेथेही पिंडीच. असें सात वेळीं झाले व सात पिंड्या उत्पन्न झाल्या. त्यावेळी नामदेवास कलून आले कीं परमेश्वरानें चराचर व्यापिले आहे.

देवाने, नामदेवास आपले अस्तित्व दाखविष्याकरितां असा चमत्कार केला है त्यांसे आतां पूर्ण आठवळे व आपणांस मध्यांदीं देवळांत निरनिरालीं जीं दृश्ये देवाएवजी दृष्टीं पडलीं तीं म्हणजे पांडुरंगाने आपणांस दिलेला घडा भावे असे त्यास बाटले. पंदरपुरच्या बोटवर असतां आपण चार दृश्ये बधितलीं, पण आपणांस त्यांच्याबद्दल जरा देसील दिया उत्पन्न झाली तीं चार दृश्ये म्हणजे देवाने आपली परीक्षा पाइष्याकरिता देतलेलीं रुपे नसताली ना? होय. असेंच असले पाहिजे, त्याशिवाय उगीच ऐन दर्शनाच्या बेलेस तीं दृश्ये आपल्या डोल्यापुढे नाचली नसती, त्याची खाली झाली कीं ते पांडुरंगाचे नाटक होते: ‘असेरे! परमेश्वर अशा तहेने अपल्याकडून सेत्रा करून घेऊं पहात होता पण आपण त्याच्याकडे दुर्लक्ष केले व जंदरपुरास बांधत सुटले.’ आतां त्याया पश्चात्ताप झाला व तो पांडुरंगाची माफी नागण्याकरता देवळांत गेला, तर काय आश्चर्य! आतां त्याला ती नेहर्मांची हंसरी गोजिरी नूरीं दिसूं लागली. गुणाजींने अनन्य भावाने पांडुरंगाची करूणा भाकली व पश्चात्तापाने शुद्ध शालेल्या गुणाजींस ती भूर्ति आतां फारच तेजमान दिसूं लागली व हंसते आहे असे वारू लागले, जणू काय पांडुरंग त्याला म्हणत होता, “आतां तरी कळलें का मी कुठे कुठें असतों ते?”

* * * * *

साईभक्तांनो, देवाचे अस्तित्व देवळांतच असते असे नाहीं, तो जगात सर्वकडे असतो हैं आपणांस माहीत असूनही आपले लक्ष देवळापलीकडे जात नाहीं. या जांदांतील सर्व दुर्लेख आपण दूर करू शाकू असे मी म्हणत नाहीं, पण आपणांस शक्य आहे तीं दुर्लेखी आपण दूर करण्याचा प्रयत्न करीत नाहीं तर आपणांस देव कसा वरे पावणार? देवासाठी देवळे बांधून, मठ त्यापन करून देवाची आल्यापेक्षां जरा बाहेरच्या जगताकडे पहा, तुम्हास शक्य तीं दुसऱ्यांची दुर्लेखे दूर करा. यामुळे देवास जो आनंद होईल तो देवळांतील देवास नुसत्या भजन—पूजनानें खात्रीं होणार नाहीं.

‘पाहिं भूतमात्रीं जो मज। कोचि माझिया प्रितीचा समज।’

असे श्रीसाईबाबा म्हणतात, ते लक्षांत ठेवून बागलांत तर तुमचा परमेश्वर देवळांत बसलेला नसून बाहेर वावरत आहे याची खात्री पटेल. देवाला तुमचीं दगडा—विटांचीं देवळे नको आहेत तर तो तुमच्या हृदयमंदिरसाठीं भुकेल्या आहे. देवासाठीं तुमचीं हृदयमंदिरे उघडीं करा. तुमचीं हृदयमंदिरे देवासाठीं उघडीं झालीं कीं तेथें देवाचे वास्तव्य आले. देवाचे अस्तित्व आले कीं प्रकाश आला, प्रकाश आला कीं मार्ग दिसूं लागतो व परमेश्वराकडे पौंचप्याच्या बाटा खुस्ता होतात. एकदा का परमेश्वराकडचा मार्ग मोकळा झाला कीं तो मनुष्य ईश्वरमय होऊन जातो, आणि अशाच माणसाला भूतमात्रीं ईश्वर दिसूं लागतो.

आपण एखादा सप्ताह करतो, शेवटच्या दिवशीं समाप्ती करतो, आणि तो सप्ताह कायदेशीर ठरण्याकरतांच कीं काय शेवटच्या दिवशीं गोड जेवण करतो आणि त्याला साधीदार म्हणून एखादे ब्राह्मण जोड्यें जेवावयास बोलावितो. अशा मंगळ प्रसंगी जर का एखादा दीन-दुर्बळ दारशीं वेऊन याचना करू लागला कीं—“उठस्या सुटल्या काय ही या ल्खेकांची कटकट” असें ओसडत त्याला घालवून देतों. यामुळे का देवात आनंद होतो ? ब्राह्मण जोड्यें जेवावयास घातले कीं आपणांस अनदानाचें पुण्य लागते अशी आपल्यी समजूत झालेली आहे ती चुकीची आहे, अरे ज्याला जेवण्याची पंचाईत नसते त्याला का अन्न घालून पुण्य लागणार आहे ? त्यापेक्षां अन्नासाठीं भटकणारा, तुमच्या दारशीं वेऊन याचना करणारा, त्याची जर भूक शांत केली तर त्याचा आला तुम्हाला आशीर्वाद तरी देईल.

साई—भक्तांनो, मी तुम्हांल्य उपदेश करावा एवढे माझें वय नाहीं तरी तुमचा एक अंग भिन्न वा नात्यानें मी तुम्हांस एवढी विनंति करतो कीं, आपण सारे साई—सेवक आहोत. निरनिरुप्या जातीचे, धर्माचे असू शकू. पण आतां आपला देव सांपडलेला आहे. जो देव जातीभेद मध्यनीत नव्हता, सर्व धर्मियांना एकाच प्रेमानें जवळपास करीत होता, अशा देवाची आपण सेवा करतो आहोत; म्हणजे अपण आतां नवीन धर्माचे झालेले आहोत. तो धर्म म्हणजे साई—सेवाच. साई हाच आपल्य देव, तेहां श्रीसाई ज्या योगे प्रसन्न होतील, श्रीसाईला ज्यामुळे आनंद होईल अशीच साई—सेवा करीत जा. श्रीसाईच्या शब्दांवर विश्वास ठेवा, त्यामुळे तुमचे कल्याण शात्याशिवाय रहाणार नाहीं.

—वाटसर

॥ श्रीसाई प्रसन्न ॥

मु० पो० बेहेळगांव
via—चाळीसगांव
जि० नाशिक

“ जय साई जय साई । वाचे बोला शिवसाई ॥

जय साई जय साई । ब्रह्मा विष्णू शिवसाई ॥

जय साई जय साई । वाचे बोला शिवसाई ॥

श्री. डॉ. रा. रा. गव्हाणकर,

संपादक श्रीसाईलीला त्रैमासिक

यांसी, सा. नमस्कार वि. वि.

गजरहून पाठविलेला अनुभव व मंगळाष्टके एप्रिल—मे—जून १९५० च्या त्रैमासिकांत छापविल्याबद्दल मी आपला फार आभारी आहें, व त्यामुळे अनुभव पाठविल्यास स्फुर्ति मिळत आहें. अतएव स्वतःला व सौ. कमलाबाई श्रीनिवास देव यांना आलेले

अनुभव आपणाकडे पाठवीत आहें. योग्य वाटल्यास श्रीसाईलीला त्रैमासिकांत स्थान चावै. हे विनंति.

आपला नम्र,

डॉ. श्रीनिवास वाळकृष्ण देव.

“ जया मर्नी जैसा भाव, तया तैसा अनुभव.”

“ ये यथा मां प्रपद्यते, तांस्तथैव भजाम्यहम् ”

श्रीमत् भगवद्रीता—क्षो. ११ वा. अ० ४ था.

जो मजाविषयीं जरी श्रद्धा, भावना वाळगतो, त्यास त्याच तन्हेचे अनुभव येतात. मनोभावानें माझी जे सेवा करतात, त्यास त्यांचे मनोवांछित माझ्या कृपेनें प्राप्त होतेंच होतें. पण त्यांनी मनामध्ये केलेला संकेत—कार्यवाहुल्यामुळे अगर विस्मरणामुळे, पार न पडल्यास, त्यांना दृष्टांत, अनुभव देऊन, इच्छित संकेत, सेवा, मी जातीनें स्वतः माझे अकांक्षान करवून घेतों व त्यांना कळणांतून मुक्त करतो. याचीच प्रचिती खालील अनुभवां वरून येते.

१ मार्च १९४८ पासून राजूर येथे एस. एम. पी. म्हणून नेमणूक झाल्यानंतर तेथे रुजू झाल्यावर तेथील वयोवृद्ध व अतिथिसेवादक्ष असे—श्रीराममंदिराचे पुजारी रा. ग. मनोहरपंत जयराम उर्फ दादाराव भालेराव यांचा परिचय होऊन, व परिचयाचे ग्रेमांत आणि आपुलकीत परिवर्तन होऊंलागले. पेन्यनचे मिळणारे रु. १२ व इतर अर्जादि कागदपत्रे लिहून, महिन्यास १२—१३ रुपये प्राती एकूण रु २५ वर, हल्डीच्या काळांत, श्रीराम-ग्रामाची सेवा करून, आल्या गेल्या अतिथीचा योग्य तो समाचार घेत असत. मी तर दादांना नेहमीं म्हणायचा की, “ दादा, तुम्हीं श्रीरामचंद्र प्रभूचा आश्रय घेतल्यामुळे तुम्हांला कधीही कोणत्या बाबतींत तकालिफ पडणार नाही. तोच निरनिराक्षय मक्कांचे मनांत प्रेरणा करवून, स्वतःचे मानमतराव, पोषाखादि अलंकार, श्रीरामनवमीचा उत्सव, शारण, वगैरे परस्पर करवून घेईल. व इतकेंच नव्हे तर त्यांतून तुमचा प्रवंच सुरक्षीतपणे चालेल व तुम्हांला थोडासाही त्रास लागू देणार नाही.”

“ डॉक्टर, तुमचे म्हणणे बरोबर आहे व तसाच मला पण अनुभव येत आहे.” अशा तन्हेचे संवाद, रोज सायंकाळीं श्रीरामरायाचे दर्शनास गेल्यावर आमच्यामध्ये चालायचे.

श्रीराम-नवमीचा उत्सव जवळ येत चालला तसा, आपण पण उत्सवास, पारप्यास थोडाफार हातभार लावावा, असा मनामध्ये विचार येऊ लागला. इतर देवादिकांमध्ये व श्रीसाईबाबांमध्ये भेदभाव बिलकूल नसल्यामुळे श्रीरामराय व श्रीसाईबाबा—एकच आहेत ही मनोमय भावना. तेव्हांयेथें केलेली सेवा, श्रीसाईबाबांचे चरणीं रुजू होईल हांवद्दल स्वात्री. अतएव हातभार कोणत्या स्वरूपांत लावावा यावद्दल विचार चालू असतांना—एक दिवस रा. रा. दादा व त्यांची बहिण गं. भा. मीताबाई (ज्यांना सर्व आल्याबाई

म्हणत) मला म्हणाल्या—“डॉक्टर, श्रीरामराय व लक्ष्मणजी आणि सीतामाईसु पेहेरप्पास वळ्यें नाहींत; जुनीं व फाटलेलीं आहेत. उत्सव जबळ आला आहे. तेहां घोतरजोडा व सीतामाईस साडी हवी आहे.” त्यांचे करवीं देवांनींच सेवेचा प्रकार बदवून दाखविला असें समजून मी “बरें आहे” एवढेच म्हणालें व त्या दिशेने प्रयत्न चालू केला.

कोल्हापुरास देवांचीं वळ्यें मिळतात असें एकल्यावरून, व तेथेंच आपल्या पुतणींचे सौ. मालतीबाई भागवत (रा. रा. बाळाबा भागवत, अकाउंटेंट) यांचे वास्तव्य असल्या-मुळे त्यांनाच एक, सीतामाईकरतां त्यांचेच परंतीनें साडी व खण पाठवून देप्पास पत्रानें कळविलें. रेशमी कापड शिळ्डक होतेच. उत्सवास १०—१५ दिवसांचा अवधी होता. साडी त्या सुमारेस येईल याबद्दल खात्री होतीच. मध्यंतरीं आमचे मातोश्रींनी, पतिनिधनामुळे व लगेच आमचे वकील बंधु रा. रा. बाबूराव देव, एलएल. बी., ठाणे (माजी आँनररी स्क्रेटरी व हलीं ट्रस्टी शिरडी संस्थान) यांना दि. ५ फेब्रुवारी १९४८ ला ठाणे येथेच यांठेतीन वाजतां R. S. S. चे शहर कार्यवाह म्हणून पब्लिक सेफ्टी कायद्यान्वये स्थानबद्द करण्यांत आल्यावरून-फारच हाय साळी; व अंथरूण धरलें. लगेच दीड-दोन महिन्यांनी सुटका झाली, पण दुखें वाढतच चालले व श्रीरामनवमीचे आदले दिवशींच, “मातोश्री अत्यावस्त, ताबडतोब निधा” अशा आशयाची तार (ठाण्याहून) हातीं पडली. दुसरे दिवशी १२। चे पूर्वी राजूहून इगतपुरीस जावयास मोटार नव्हती. ठाण्यास शक्यतो लवकर जाण्याची उत्सुकता. घडलेल्या घटनांचा अन्वयार्थ त्या समयीं लक्ष्यांत आला नाही. इगतपुरीस वस्तीस रहाणारी मोटार, वाढलामुळे राबूरासच मुक्कामास राहिली व सकाळीं निघून. इगतपुरीस जाणार असें कळल्यावरून ड्रायब्हरास सांगून ठेवलें व लवकर जाणेची सोब श्रीकृपेने झाली असें समजलें व त्याप्रमाणे ती. रा. दादांना-शुभ्र रेशमी वळ व पार्सल आल्याचे पोष्टमास्तरांचे सांगप्यावरून कळस्यानें त्यांचे नांवें अंथोरिटी देऊन, घोतरास जरीचे कांठ वैरे व्यवस्था करण्यास सांगितलें. रा. दादांनीं पण—“डॉक्टर, तुमचे हस्ते सर्व पार पडलें असते तर ठीक झालें असते—पण नाईलाज आहे. तुम्हांला गेलेच पाहिजे” असा निर्वाळ दिला, व मी ठाण्यास जाण्याचे तयारीस लागलो. दुसरे दिवशीं स्नान-पूजा आटोपून सकाळीं ६ वाजतां मोटार स्टॅंडवर गेलो. पण पाहतों तों मोटार जागेवर नव्हती. ५। वाजतांच निघून गेली होती. खिळ अंतःकरणानें परत गांवांत आलों व असें कां बरें व्हावें याचा विचार करू लागलो. तेहां आपण देवांचे हातीं घेतलेले काम अर्धवट स्थिरींत याकून, कर्तव्यापासून च्युत होत होतों, व मातोश्रींचे भेटीस जात होतों, हें बाबांना खपले नाहीं व कोणत्याही परिस्थिरींत कर्तव्यपराङ्मुख होऊ नये, ही शिकवण प्रभुंनी दिली—याबद्दलची अंतर्यामीं खूण पटवून दिली व दादांनाही सांगितलेले स्पष्टीकरण पटले.

लोच पोष्टांत गेलों. व्ही. पी. पार्सल सोडविलें व उघडून बघतों तो सुंदर अंजिरी रंगाची साडी व खण, कोल्हापुरहून ऐन वेळेवर येऊन पोचले. रेशमी वळ घेऊन त्यांस रमणीक यां—टेलर राजूर यांचेकडून जरीचे कांठ बसवून घेतले व सर्व वस्तू ती, दादांदे

हवाली केल्या, तेव्हां ती. दादा गहिवरुन म्हणाले—“डॉक्टर, माझे हातून या सर्व गोष्टी यार पडल्या नसत्या व आपल्याच करवीं सुरक्षीत पार पडले याबद्दल फार आनंद वाटत आहे.” देवांचें अंगावर नवीं व सुंदर वळे पाहून—किरीट, कर्ण—कुंडले—आदीनीं, सुखकमलभोवतीचें तेजोबल्य नेत्रास आल्हाद देत होतें. उत्सव चांगल्या रीतीनें पार पडला व लगेच भी १२॥ चे मोटारने राहूगाहून निघून ९ ला. ठाण्यास जाऊन पोहोंचले. तीच मातोश्रींची अखेरची भेट ठरली. ईश्वरी इच्छेपुढे मानव हतवल होतो.

तसेच १९४९ साली पण उत्सव यशस्वी रीतीनें पार पडला. पण १९५० सालीं ती० दादा मजकडे आले व म्हणाले, “डॉक्टर, या सालीं उत्सव कसा पार पडेल याबद्दल मला फार चिंता सागून राहिली आहे. मजजबळ तर पैसाही नाही. उत्सव तर जबळ दोन दिवसाकर आला आहे.” “दादा, तुम्हीं विलकूल काळजी करून नका. श्रीरामरायाच कुणाच्या तरी मनांत प्रेरणा करील, व आपले सुख-सोहळे, भक्ताकरवीं करून वैश्वल याबद्दल शंका नाहीं.” असें मीं त्यांना निकून सांगितलें. उत्सवाचे आदले दिवशी ती. दादा मजकडे आले व सालाबादप्रमाणे उत्सवाप्रत्यर्थ सर्व दिवांगा व दक्षिणा दिल्यानंतर ते म्हणाले—“डॉक्टर, तुम्हीं म्हटल्याप्रमाणे उत्सवाच्या काळजीतून मला श्रीरामरायांनी मुक्त केले. आपले प्राथमिक शाळेचे हेडमास्तर रा. रा. शंकरसिंग विठ्ठलसिंग परदेशी मजकडे आले व म्हणाले कीं, ‘दादा—श्रीरामरायाच्या कृपेने व डॉक्टरसाहेबांच्या प्रयत्नामुळे माझा मुलगा चि. भारत व मुलगी चि. हिरावाई, योंयफाईडच्या दुखण्यांतून वांचलीं याबद्दल यंदांचा श्रीरामनवमीचा उत्सव भी करू इच्छितों सर्व खर्चाची जबाबदारी मजकडे लागली.’ उत्सव दरसालप्रमाणे यशस्वी रीतीनें पार पडला. हेडमास्तरांना सर्व परिस्थिति निवेदन केल्यावर घटनेचें—ईश्वरी लीलेचें—कौतुक वाटले.

(२)

१९४८ सालचे पुण्यतिथीस श्रींचे उत्सवास—संस्थानचे जबाबदार अधिकारी या नात्यानें आमचे वकील बंधू रा. रा. बाबुराव देव, ठाणे, शिर्डीस हजर राहणे क्रमप्राप्तच होतें. त्याप्रमाणे दोन दिवस अगोदर—ठाण्याहून—आमचा पुतण्या—रा. भास्कर देव सह—शिर्डीस जावयास—राजूरास मजकडे एक दिवस मुक्ताम करण्याच्या इराद्यानें निघाले. वारेंत इगतपुरीस ती. रईकर काकी व त्यांच्या ज्येष्ठ भगिनी यांना घेऊन घोटीस आले. त्या दिवसापासून घोटीऐवजीं मोटार इगतपुरीपर्यंत जाऊ लागली होती. ही मंडळी तर घोटीस स्टेशनवर घेऊन बसली. योगायोग असा कीं त्याच गाडीनीं—सुप्रसिद्ध ‘भंडारदरा’ येथें वास्तव्य करणारे—युरोपियन मि० फॉक्स. इ. पी. हे घोटीसच उतरले व ही सर्व मंडळी—इगतपुरी संगमनेर ट्रॅन्सपोर्टच्या बसची वाट बघत बसली. स्टेशनवर आमचे बंधुंची—बोलाचाली होऊन थोडासा परिचय झाला होता, व घोटी स्टेशनवर बस आल्यावर, श्रीकृपेने सर्वांची सोय लागली व बस नेहमींच्या रस्त्यानें न जातां प्रसिद्ध “भंडारदरा” गेली, व अनायासे “भंडारदरा” वघण्याचें श्रेय सर्वांना लाभले. मोटारींत परिचय वाढला व रा. रा. बाबूरावांचे बरोबर मि० फॉक्सनीं

मजकरतां अपौइंटमेंट पत्र दिले. राजुरास सर्व मंडळी आत्यानंतर, सर्व वृत्तांत निवेदन केला. रात्रौ अष्टमीस देवीचे देवळांत भजनाचा बेत होता, व पेटी वाजविण्यासाठी मला बोलावावयास मंडळी आली. नेहमीच्या रिवाजाप्रमाणे मी गेले. व भजनाचा कार्यक्रमही फार सुंदर रीतीने पार पडला.

दुसरे दिवशीं श्रीखंडपुरीचा बेत केला होता. रा. रा. बाबूरावांनी आमचे सौ. कमलाबाई देव (कुडुंब) यांचे सांगणेवरून “श्रीसाई सच्चरित्राची” नवी कोरी प्रत आणली त्यावरून श्रीसाईबाबाच आमचे घरीं आले होते. पोथी स्वाधीन करून ही मंडळी शिर्डीस उत्सवास निघून गेली. पुढे दोन—चार दिवसांनीं आमच्या सासूबाई ती. सौ. लक्ष्मीबाई शेजवलकर, मेव्हणी कु. तारामती व मेव्हणे रा. रा. गोविंदराव शेजवलकर नाशिंच आमचेकडे राजूरास आली व संकष्टीस रात्रौ राजूरकर मंडळींचा भजनाचा बेत ठेवला होता. रात्रौ नेहमीप्रमाणे श्रीसाईबाबांचा फोटो व पाटावर श्रीरामायण व श्रीसाईसच्चरित्राची नवी कोरी प्रत ठेवून, धूपदीप वगैरे आदि पूजा करून भजनास सुरवात केली. पेटी वाजविणेस मी होतोंच. भजन सुश्राव्य असेंच झाले. अशा रीतीने आपली सेवा, आमचेकडून करवून घेतली. नंतर दुसरे दिवशींच ती. रा. रा. दादांनीं श्रीसाई सच्चरित्राची पोथी वाचावयास घेतली.

बरोबर एक महिन्यानंतर, दि. १० लाच तारेच्या घोटाळ्यामुळे रा. रा. बाबूराव देव व ती. काकी रुईकर राजूरास मजकडे आलो—त्याच वेळेस मंत्री ना० एल. एम्. पाटील यांचे दारुबंदीविषयीं व्याख्यान चालू होते. एकमेकांच्या झालेल्या गैरसमजुती प्रत्यक्ष भेटींत भावजयीचे सौ. मालतीबाई देव यांचे सांगण्यावरून—आणलेली श्रीसाईसच्चरित्राची दुसरी कोरी प्रत त्यांचे स्वाधीन करून (कारण त्यावेळीं त्या मजकडेच आल्या होत्या.)—कोर्टाचे कामामुळे जेवणखाण आटपून दुपारच्या ४॥ चे मोठारने राजुराहून निघून ठाण्यास गेले, व दोन दिवसांनीं सौ. नलिनीबाई देव, चि० श्रीराम व आमचे दोन्ही मुलींस—कु० मिनाक्षी व उषा यांना एर्थे पाठवून दिले. दि. १४ ला चि० श्रीरामाचा पहिला वाढदिवस साजरा करण्याचे ठरविले व रात्रौ राजूरकर मंडळींचे भजनही करण्याचे नियोजन केले. नेहमीप्रमाणे बेत श्रीखंडपुरीचाच होता. रात्रौ श्रीसाईबाबांचा फोटो व पुढे श्रीरामायण व श्रीसाईसच्चरित्राची पोथी शोधू लागले. नंतर लक्षांत आलें कीं ती प्रत ती० दादांनीं वाचावयास नेलेली आहे. तेव्हां मागावयास जावें कीं काय, या विचारांत होतों. तोंच सौ. मालतीबाई मजला म्हणाल्या—“आजच भाऊजींनी (रा० बाबूराव) आणलेली नवी श्रीसाईसच्चरित्राची प्रत पूजनास ठेवावी.” अर्थात् तो सहळा एकदम पटला. याप्रमाणे नवीन प्रतच पूजेकरतां ठेवण्यांत आली व सुश्राव्य भजन होऊन यथासांग व सशास्त्र, श्रीसाईबाबांनीं आपली पूजा व सेवा, आमचेकर्वीं करून घेतली.

अंध्यात्मिक व पारमार्थिक क्षितिजावर, अनेक थोर विभूति, साधुसंत उदयास यंतरात. पूर्वीचा इतिहास पाहू गेले असतां, श्री शनेश्वर, श्री तुकोबाराय, श्रीसमर्थ रामदास, श्रीशिवछत्रपती आदीचे अवतार झाले. हल्दीच्या काळांत श्रीरमण महर्षी, योगी, अरविंद बाबू, महात्माजी आदि साक्ष पटवीत होते व पुढेही निर्माण होतील.

विशिष्ट उद्देशानेंच म्हणजे मानव जातीच्या-राष्ट्राच्या उन्नतीसाठींच-अवतार-साधुसंत वेतात—“ परित्राणाय साधूना-विनाशाय च दुष्कृताम् ” या भगवदुक्तीप्रमाणेंच व त्यांच्या आज्ञेनेंच कार्य चालू रहाते. परंतु मुख्य प्रश्न व अडचण उद्दवते, ती ही कीं-साधूसंत ओळखावे कसे ? कारण ढोऱीपण, बुवाबाजी व तत्त्वदृश्य इतर वार्जींचे इतके अवडंबर माजविले जाते कीं, अस्तुल व नकली मालांतील तफावत सर्वसाधारणच काय पण मी मी म्हणविणारे व लांवलचक पदवींचे शेपूट असणारेसुद्धां, न कळून विषम चक्रांत-मुलभुलावर्णीत ज्योतीवर झेप घेणाऱ्या पतंगाप्रमाणे, सांपडतात व आत्मघात करून घेतात. तेव्हां इतर अश्व व मूढ जनांचा काय पाड लागणार ! नरदेह प्राप्त झाला असतानांच “ नर करणी करे तो नारायण हो जाय ” या प्रसिद्ध उक्तीप्रमाणे आपणांस मोक्ष प्राप्तीसाठीं प्रयत्न व घडपड करतां येईल. अतएव श्रीसच्चिदानंद स्वरूप ओळखण्यासाठीं व आत्मघात टाळण्यासाठीं-संतशिरोमणी-श्रीसाईनाथ महाराज यांच्याच चरणांचा एकमेव आश्रय घेतला पाहिजे. संत ओळखण्यास खालील अभंग उद्बोधक होतील अशी आशा आहे. ‘ मळ्यकृता यत्र गायंती । तत्र तिष्ठामि नारद ॥

अभंग

संत सजनांचे आगर । शिलधी वा पंदरपूर ॥
 तुलसी माळ घाली गळा । भाली शोभे चंदनटिळा ॥ १ ॥
 रुद्राक्ष वैजयंती भाला । भासे गोकुळीचा काळा ॥ २ ॥
 षड्गिपुचा कर्दन काळ । विजयश्री घाली माळ ॥ ३ ॥
 मुखीं विष्टल साई बोलती । तया महिमा वर्ण किती ॥ ४ ॥
 हरपले भान, तहान वा भूक । विष्टलदर्शनीं चिंता एक ॥ ५ ॥
 चंद्र-गोदा तीरीं-पहावा सोहळा । थय थय नाचे संतमेळा ॥ ६ ॥
 भक्त जेथें गाती गान । खन्तित वास माझा जाण ॥ ७ ॥
 नको प्राण्या सोड्हूं, संतसमागम । तारिल भव-पाश साईनाम ॥ ८ ॥

संतांचीं लक्षणे, वास्तव्य, पर्यायाने कर्तुमकर्तुमादिशक्तीचे स्वरूपाची ओळख पटते. लक्षणे भक्तीपैकीं सर्वांत सोपा व श्रेष्ठ नाम मार्ग आहे. देवांनीं सर्व सवलती भक्तांना दिल्या आहेत. भगवान श्रीकृष्ण सांगतात, “ अंतकालेच मामेव, स्मरन्मुक्त्वा कलेवरम् ”, एरव्हीं जरी तुम्हाला माझें स्मरण करण्यास वखत मिळत नसेल तरी नुसतें मरण समर्यां जरी श्रद्धायुक्त अंतकरणाने, स्मरण करल-तरी सुद्धां तुम्हीं जन्ममरणाच्या फेज्यांतून मुक्त व्हाल, व आत्मोद्धार करून व्याल. साध्वी कुंतीने देवापाशीं विचित्र मागणे मागितले कीं—“ देवा, मजवर सदोदित दुःखाच्या राशी कोसळू दे. ” यांतील इंगीत हेच आहे कीं, ज्याप्रमाणे—“ कांहींही न करतां स्वस्थ बसणे—हे जसें सर्वांत अधिक त्रासानें, व आचरण्यास अवघड असें काम आहे. ” (No work is hardest work) ” त्याचप्रमाणे, अतिश्रेष्ठ व सोपा भासणारा हा नाम मार्ग अनुसरण्यास, आचरण्यास फार कठीण आहे. देवांचे नांव सुखासुखीं मुखांत असत नाहीं. संकट कालींच देवाची

आठवण होते. म्हणूनच कुंतीने देवापार्श्विन्द्रियां विचित्र मागणे मागितले. त्या संकटांमुळे तरी देवा मला सदोदित तुझी आठवण होत राहील. भगवान् श्रीकृष्णपरमात्मा जसे आपले शिष्योत्तम श्रीअर्जुन यांना श्रीमद्भगवद्गीतेत उपदेशितात, त्याचप्रमाणे श्रीसाईपरमात्मा श्रीमद्भगवद्गीतेच्याच आधारे आपले काका^१, शामारै, नानारै, अण्णारै, बापूरै, व बाळारै दि भक्तवृदांना अशाच तन्हेचा बहुमोल उपदेश वारंवार करीत असत. परन्तु सर्वांनाच ज्ञानचक्षू वापरण्याची संवय नसते. परन्तु ज्याप्रमाणे, आपल्या भारतमातेच्या पारतंत्र्यरूपि शृंखला तुट्टन पडल्या व स्वातंत्र्यरूपि यशोमंदिरांत, पुनरपि प्राणप्रतिष्ठा करण्याचे व सुखसोहळे वघण्याचे सौख्य ज्यांच्या चर्मचक्षूंना लाभले, तद्वत् ज्यांच्या चर्मचक्षूंना श्रीसाई परमात्माचे सदेह दर्शन घडले ते खरोखरीच भाग्यशाली होत हैं निर्विवाद—“जय हिंद”

१ कै. काकासाहेब दीक्षित २ कै. माधवराव देशपांडे.

३ कै. नानासाहेब चांदोरकर ४ कै. अण्णासाहेब दाभोळकर.

५ कै. बापूसाहेब बुडी ६ कै. बाळासाहेब देव.

(३)

(सौ. कमलाबाई देव यांस आलेला अनुभव)

अनुवादक - डॉ० देव.

आमचा विवाह झाल्यास, आज जवळजवळ ९ वर्षे झालीं व तेव्हांपासूनच महाराजांविषयांची श्रद्धा सौ. कमलाबाईचे मनांत रुजत गेली व शिर्डीस जाऊन प्रत्यक्ष महाराजांच्या समाधीचे दर्शन घ्यावेसे वाढू लागले. न्यू एरोडोम सांताकूळ व ऊहू एर्शे मेडिकल ऑफीसर, लेबर कॅप, म्हणून काम करीत असतांना सौ. कमलाबाई व कै. विष्णुपंत देव यांच्या पत्नी ती. रमाबाई व मुतणी कु. सिंधूसह ८ दिवसांची रजा काढून शिर्डीस महाराजांचे दर्शनार्थ जाण्याचा योगायोग आला होता. पण तेथे एकच तास मुळाम होता. नंतर मी ईश्वरपूर येथे असतांना सौ. कमलाबाई ह्या व्यामचे बंधू-डॉ. वसंतराव देवां (व्हेटरनरी सर्जन, संगमनेर) कडे गेल्या होत्या. त्या वेळेस त्यांच्या पत्नी सौ. मालतीबाई, चि. माधव व रमेशसह-शिर्डीस पुनरपि महाराजांचे दर्शनाकरता गेल्या. गुरुवार साधूनच दोघी गेल्या होत्या. तेथे गेल्यावर नेहमींप्रमाणे महाराजांचे समाधीस अभिषेक स्नान यथोपचारे ब्राह्मणद्वारां वातल्यावर व गुरुवार रात्रौ चावडीवर जाण्याचा-कार्यक्रमाचा सुखसोहळा प्रत्यक्ष अवलोकन केल्यावर शुक्रवारीं परत संगमनेरास सौ. कमलाबाई आल्या. परंतु श्रीपुढे ब्राह्मण जेऊं घालावे-व ते सुद्धां स्वहस्ते स्वयंपाक करून-कारण पैसे दिल्यावर तेथें सर्व व्यवस्था होऊं शकली असती हैं नंतर सौ. मालतीबाईकडून कल्ले. कारण स्वतः त्या वातावरणांत अनामिज्ज असल्यामुळे-ब्राह्मण द्वारां महाराजांना जेऊं घालावे ही सदिच्छा मनांत राहून गेली व महाराज उपादीं राहिले-ही मनांत रुखरुख लागून राहिली.

दि० ११—१२—१९४७ ला आम्ही सर्व ईश्वरपुराहून आमचे पूजनीय पितृदेव ऐ. बाळासाहेब देव यांचे द्वितीय वार्षिक श्राद्धाकृतां ठाण्यास आलो. श्राद्ध पार पडत्यावर दुसरे दिवशी—गुरुवारीच, ठाण्यास स्वयंपाकाकृतां असणाऱ्या सौ. वयोतार्द्या सासरी कोंकणांत निघून गेल्या व स्वयंपाकाची व्यवस्था सौ. कमलाबाईकडे आली. आमचे बंधू रा. बाबूराव देव हे कोटींत जापेकृतां-स्नान पुजेच्या घाईत होते. इतक्यांत दोन मद्रासी ब्राह्मण आमचेकडे आले व स्फुराले, “ आमची भोजनाची इच्छा आहे—सोय होईल का ? ” आम्ही कोणत्याच ब्राह्मणास का अतिथीस विन्सूल पाठविले नव्हते. परंतु स्वयंपाकीणबाई निघून गेलेल्या. ती. मातोश्रींना कांहींच करवत नव्हते, सौ. वकिलीणबाई—नलिनीबाईची पण (बाबंतपणामुळे) तव्येत ठीक नव्हती. व पुनरापि स्वयंपाक करावा लागला असता. अशा एकंदर घरांतील अडचणीमुळे—वकीलसाहेबांच्या ननाचा ठाम निश्चय होईना व नाईलाजाने—“ घरांत व्यवहण आहे. आमचा नाईलाज आहे, ” असे सांगितले. तथापि—“ आम्ही येथे परके आहो—दुसरीकडे ताबडतोब सोय लागणे शक्य नाही, आपल्या वडलांचे व आपले नव ऐकून येथे आम्ही आलो—कर्सेही असो, आम्ही येथेच जेवणार— ” असे ब्राह्मणद्वयांनी म्हटत्यावर प्रश्नच मिटला. मी तेथेच सर्व घटनेचे सूक्ष्म अवलोकन करीत वसल्ये होतोच व ब्राह्मण गुरुवारी न जेवतांच जावे हैं इष्ट वाटेना व वकिलांना त्याप्रमाणे सांगणार इतक्यांत यांनीच स्वतः सौ. कमलाबाई-पाशीं दोन ब्राह्मण भोजनास येणार असत्याची वर्दी दिली. तेव्हां—सौ. कमलाबाईंनी पण, “ कांहीं हरकत नाहीं. जेवण तयार आहे. ब्राह्मणांस जेवावयास येऊ दे ” असे सांगितत्यावर वकीलसाहेब ब्राह्मणांसह जेवावयास वसले.

ब्राह्मण जेवायास बसले. साधाच—भाक्ती—वरणाचा बेत होता. परंतु जेवत असतांना स्वयंपाकाची व अन्नाची फारच स्तुति करीत होते. व आम्हांस फारा दिवसांत प्रोटमर मात खावावयास मिळाले नव्हता. वर्गेरे हंसून बोद्धन भोजन चालले होते. सौ. कमलाबाईच त्यांना वाढीत होत्या व जेवून तृती झाल्यानंतर—“ आम्हांस येथेच जेवावयाचे होते ” असे सांगून दक्षिणा—विडा घेऊन निघून गेले. इकडे सौ. कमलाबाईंना पण—मनांत आले कीं, आपण ह्या ब्राह्मणद्वारा—श्रीसाईमहाराजांनाच—नैवेद्य अर्पण करून—जेऊ वालीत आहोत. ही श्रद्धायुक्त भावना मनांत संचारली व घटनेचा अन्वयार्थ लक्षांत आला कीं, आपण दर्शनाकरतां गेलों असतांना—राहिलेल्यी अपुरी इच्छा अशा तन्हेने महाराजांनी पुरी करून बेतली याबद्दल मनोमय खात्री पटली व महाराजांच्या अगाध लीलेबद्दल व्याश्रय वाटले व त्यांचे विषयीं भक्ती वाढत गेली.

अशाच तन्हेने, आमचे श्रसूर रा. रा. सज्जानन अनंत शेजवलकर—रिटायर्ड पोष्ट मास्तर नाशिक यांना पण महाराजांचे समाधीपाशीं प्रार्थना केल्यावर, लगेच आठ दिवसांत—मुलांचे लग्न जमून पार पडले जाते व एथे पण राजूर येथे आलेल्या अनुभवाची दुधाचे बाबतची घटनेची प्रचिती—वारेवार अनुभवास येते. दर्शनी कुछूळक चाटणाऱ्या ह्या सर्व घटना—महाराजांच्या प्रेरणेनेच—सहेतुक घडलेल्या असतात यांत तिळमात्र संदेह

नाहीं व वर उल्लेखिलेल्या श्लोकाची सत्यता पटवितात. श्रीसाईं चरणांबुजीं पद्म—सुमन
सप्तम अर्पण करून प्रस्तुत लेख संपवितों.

(राग—शंकरा—चाल छुम, छुम, छुम, छुम चाल विहार)

जय, जय, जय, जय, सांब सदाशिव,
गौरीप्रियकर, शंमो—शिवहर—

जय, जय जय जय सांब सदाशिव ॥ १ ॥

गंगाधर अन्, कौपिनधारी । चांद शिरी अन् संकटहारी —

जय..... सांब सदाशिव ॥ २ ॥

विष्णु—विनाशक, मंगलदायक । त्रिशूलडमरू, हातीं घारी—

जय..... सांब सदाशिव ॥ ३ ॥

त्रिपुरान्तक अन्, अंबके इश्वरा, । संतशिरोमणि, साई हरिहरा

जय..... सांब सदाशिव ॥ ४ ॥

जातकि—सुत तुज, नम्र होऊनी । शिर ठेवीं तव, पद कमलांबुजीं—

जय..... सांब सदाशिव ॥ ५ ॥

“ जय साई, । वाचे बोला—शिवसाई ।

“ जय साई, जय साई । ब्रह्मा—विष्णु—शिवसाई—।

“ जय साई । वाचे बोला शिव—साई ॥ ”

— आरती —

श्रीशंकर शिवशंकर साईनाथा ॥

आलों शरण तव पदी देविला माथा ॥

भक्त करुणाकर हैं नाम तुम्हां शोभे ।

म्हणुनि धौवत आलों त्वचरणीं लोभे ॥ श्रीशंकर ॥

साई साई म्हणतां हटले मम पाप ।

निद्य कर्मापासुनि झालों निवृत्त ॥

संकटीं पडतो, धौवत तूं येशी ।

आपुल्या अस्तित्वाची साक्ष पटविशी ॥ श्रीशंकर ॥

जढ मूढ परि शरणांगत तूज ।

त्याची धरी साई मम तूची लाज ॥ श्रीशंकर ॥

शरणांगताचा अभिमानी हैं त्रिद तूते ।

रक्षी रक्षी साई आपुल्या सेवकाते ॥ श्रीशंकर ॥

पद

झंपा-चाल-सावळा वर वरा गौर वधुला

पाहीला मी प्रभू शिवसाई । जो वसे शेरडी याच गांवी । रक्षितो
सेवका । माय जैरी मुला । पहिला० ॥

पुण्य गाठी असे तोच जाई स्थळी । बैई दर्शन द्वारकामाई छविचे
॥ पाहिला० ॥ जणू बोलते चालते । भक्त संभाळिते । राखिते त्रिद तें । साच
आपुले ॥ पाहिला० ॥ वानू मी पामर काय तिची लीला । अतक्याशी तो
तर्क काय साजे ॥ पाहिला० ॥

कु. प्रमिला म. प्रधान

श्री साई

पुण्ये

ता. ३ मार्च १९५१

श्री. रा. रा. डॉ. गव्हाणकर यांसी, स. न. वि. वि.

श्रीसाईवावाचे कृपेने खाली लिहलेलीं चार पदे आपल्या श्रीसाईलीला त्रैमासिकांत
छापावीं अशी सविनय विनंति आहे.

पद पहिले

[चालः—तें मन निष्टुर कां केले]

॥ प्रेमळ, तुं जगताचा राम ॥ दे चरणीं पूर्ण विराम ॥ धृ० ॥ नाना
वेषा येऊनि जन्मा ॥ पुरविशी मनिचे काम ॥ १ ॥ प्रेमळ तुं जगतांचा ॥
भक्ति दृढतर ठेवि निरंतर ॥ तारिल प्रभूचे नाम ॥ प्रेमळ० ॥ २ ॥ ना, जगति
मज, अन्य दिसेना ॥ तुझेच मजला धाम ॥ ३ ॥ अपराधी मी बहुतच्ची
असलो ॥ बाळ तुझा-हा राम ॥ प्रेमळ० ॥ ४ ॥

पद दुसरे (हिंदी)

[चालः—स्मरतां नित्य हरी]

॥ देखत, राह तुम्हारी ॥ अब तुम आये, नहि, साई ॥ धृ० ॥ शाकपाक
और, रोटी बनाई ॥ क्यों-ये-पसंत नही ॥ अब तुम० ॥ १ ॥ उस दिन्
मुझको, बचन दिया था ॥ कैसि पडत भुली ॥ अब तुम० ॥ २ ॥ मुझे
गरिबोंको, ऐसा, फसाना ॥ ये-तो-ठीक नही ॥ अब तुम० ॥ ३ ॥ देखत राह
(वाट पाहणे).

पद तिसरे

चालः—वरि गरिबा वीरा जी अबला

॥ सोहुं नको तूं—साई चरणी ॥ सर्व सुखांचा चरणी भरणा ॥ धू० ॥
नाटकी-लहरी-असला आहे ॥ क्षणि फसवील तो, फसवा राणा ॥ सोहुं
नको० ॥ १ ॥ दृढतर, श्रद्धा आपुली ठेवुनी ॥ ना-फसला, तो, एक शहाणा ॥
सोहुं नको० ॥ २ ॥ झगडुनी मिळ्यूं अपुला ठेवा ॥ पठतिळ, त्या-मग सर्व
खुणा ॥ सोहुं नको० ॥ ३ ॥

पद चौथे (भैरवी)

॥ ना जाऊं आपुल्या विना-अन्यदारी ॥ हातीं तुझ्या-मारी-अथवा—
तूं तारी ॥ ना जाऊं० ॥ धू० ॥ जगीं सोडविले, बहु किर्ती तुझी ॥ दावि प्रचिती,
तुज हांक मारी ॥ ना जाऊं० ॥ १ ॥ देशिल जरि—ना-तूं-आधार मजशी ॥
किर्ति कलंकीत, होईल भारी, ॥ २ ॥ ना जाऊं० ॥

पी. आर. जोशी

“भोला जीव”

आजकाल जिकडे पहावें तिकडे या संत, साधु, गुरु म्हणविणान्यांचा इतका
सुळसुळाट माजला आहे कीं, आमच्यासारख्या भोल्याभाबड्या, अज्ञ, अनभिश
माणसाचे मन भांवावून जातें, व हा मार्ग धरूं कीं तो मार्ग धरूं असें होऊन मन द्विघा
होतें. मन भुलते व मानवी प्राणि कुठच्या तरी प्रकारांत मोहून जाऊन कुणाच्या तसी
कच्छपीं लागतो.

तांदुलांतील सर्व खडे । निवडिल्याविना परिपाक न घडे ।

नाहींतरी जोवितां दोत पडे । लोक उघडे हें जाणती ॥

आणि म्हणून हा माझा अल्प प्रथल आहे—

अंतर्बाह्य निर्मल जे प्रशांत ।

कामक्रोधादि विकारविनिर्मुक्त ।

जितेंद्रिय सदाचारी सत्यवचन परिमित

तयासि गुरुत्व शोभते ॥ ६२ ॥

गुरु परमेश्वर भक्तिपरायण ।

साक्षात्कारी अस्यात्मज्ञाननिपुण ।

निरभिमानी नित्य सदाचरण ।
 सर्वभूतीं लीन ज्ञाला जो ॥ ६३ ॥
 चातुर्य शुद्धविवेक पूर्ण ।
 सर्वदां निर्मल ज्याचे अंतःकरण ।
 रसिक प्रेमल सत्य संभाषण ।
 तयासी गुरुत्व शोभते ॥ ६४ ॥
 प्रतिष्ठा मान लोभ वर्जित ।
 शिष्याचे हृत्ताप जो निवारित ।
 परह्ली परधन विषय विषवत् ।
 ढाकिले खचित जयाने ॥ ६५ ॥
 निर्माह ब्रह्मचर्यव्रते स्थित ।
 वेदोक्त धर्मपरायण सदोदित ।
 मठ महंतीं निंदा असूया वर्जित ।
 तयासि गुरुत्व शोभते ॥ ६६ ॥
 गुकार प्रथमवर्ण एक ।
 तो मायादिगुण भासक ।
 रुकार तो परब्रह्म अलौकिक ।
 माया ऋति विमोचक असे ॥ ६७ ॥
 गु शब्द अज्ञानांधःकार ।
 अंधःकार नाशक तो शब्द रुकार
 अज्ञानतिमिरनाशक ज्ञानभास्कर ।
 भवसागरतारक गुरु शब्दार्थ ॥ ६८ ॥
 सोडविती बंधन दुराग्रह ।
 परोपकारार्थ लोकसंग्रह ।
 निःस्पृह दयाळु करिती जनानुग्रह ।
 आग्रहरहित सद्गुरु ते ॥ ६९ ॥
 वैराग्य-भक्तिज्ञान-युक्त मोक्षश्री ।
 परनारीस देखती समान मातुश्री ।
 आत्मसंतुष्ट ज्यांचि प्रसन्न मुखश्री ।
 तेचि श्री गुरु जाणावे ॥ ७० ॥

श्रीमंत विद्वान् शिष्य सबल ।
 तच्छंदानुरोधे न वर्तती गुरुप्रबल ।
 अनाथ दरिद्रि शिष्याची आवाळ ।
 न करिती सर्वथा समदर्शी गुरु ॥ ७१ ॥
 ज्ञान—वैराग्य—भक्तिचा मोठा सांठा ।
 वैहिक लौकिक सुयुक्तीचा पुरवठा ।
 भवरोगनाशक औषधीसंग्रह मोठा ।
 सद्गुरु सदनी पूर्ण भरला असे ॥ ७२ ॥
 गुरु हेचि परम तिथोदक ।
 अवधीं इतर तीर्थे निर्थक ।
 संपूर्ण तीर्थाचे तिथोदक ।
 गुरुचरणी अखंड तिष्ठतसे ॥ ७३ ॥
 ऐसे पार्वतीस कैलासनायक ।
 गुरुगीतानिजरहस्य एकांतिक
 बोधिती निर्भये परमानंददायक ।
 परमात्मा गुरु सदाशिव ते ॥ ७४ ॥

(श्रीगुरुलीला अ. २२)

याप्रमाणे खरे साडु हातांच्या बोटांवर मोजण्याइतके तरी असतील कीं नाहीं, याची शंकाच आहे. साधूंची नक्कल करणाऱ्या ढोंगी लोकांचाच मात्र फार भरणा झाला आहे, बुवांच्या वाह्य देसाच्यामुळे लोकांना खरें कोणतें व नकळी कोणतें हें ओळखण्यास जड पडतें आणि शेंकडा पाऊणशें लोक नकळी रत्नालाच मुलतात, व मागाहून पश्चात्ताप करीत वसतात. यांत पुरुषांपेक्षां लिया फार चटकन फसतात; इतक्या कीं, अंध विश्वासाने स्वतःचे असेल नसेल तें, किडुक-मिडुक, दागदागिना, पैसा—अडका तर घालवितातच पण या प्रकारांत सगेसोये दूर करतात आणि शेवटीं या ढोंगी बुवाला मनाने व धनाने सर्वस्वीं अर्पण होतात. एवढे सगळे झाल्यावर मग या बुवाचा कावा त्यांच्या लक्षांत येतो, पण वेळ गेलेली असते. “बैल गेला आणि झोपा केला” अशी स्थिति होते.

किल्येक ढोंगी महाराजांच्या मजला एवढ्या पुढे गेलेल्या आहेत कीं, त्यांच्याकडे येणाऱ्यांना ते असें सांगतात कीं, “तुझ्या वायकोला माझ्या सेवेत ठेव, मी तिचा पूर्वजन्माचा नवरा आहे. आणि ते तसे लागे वांधे असल्यामुळेच तुला माझ्याकडे येण्याची बुद्धि झाली. या जन्मांच्या माझ्या सेवेने ती उद्धरून जाईलच जाईल, पण तुझाही उद्धार होईल—”

सांगा, याला तुम्ही काय म्हणाल ? या निर्लजपणाला कांहीं सिमा आहे काय ?

थोड्या दिवसांपूर्वी आपण पेपरांत वाचलें असेलच कीं एका भोळ्या-भाबड्या भाविकानें, सत्संग व संतसेवा घडावी म्हणून एका साधूला आपल्या घरीं आणलें, पति-पत्नी त्याच्या सेवेत राहिलीं. बुवांची चंगळ झाली. जवळ जवळ पंधरा दिवस यथेच्छ पुरख्या झोड्हन झाल्यावर या साधु महाराजांनी कांहीं विद्येच्या योगानें, त्या भाविकाच्या बायकोला भुरळ पाडली आणि घरांत असलेला पैसा-अडका, दागदागिन्यांसह बुवा त्याच्या बायकोला घेऊन गडप झाले, अद्याप पत्ता नाहीं.

मुंबई लालबाग येथें कांहीं वषांपूर्वी झालेले सार्वजनिक हरिनाम सत्ताह आपण पाहिले असतील. एका ख्यातनाम साधूच्या नांवाचा उपयोग करून झोड्हन साप्त्या ह. भ.प. ची प्रभावळ जाहिरातीवर फडकावणे व भोळ्या भाविकांच्या नजरेसमोर ईश्वरभक्तिप्रदेखावे उमे करणे यापलिकडे कांहीं नाहीं. या धुडगुसांत किती अनन्वित प्रकार घडले, कित्येकांचे संसार उध्वस्त झाले, किती बाया गडप झाल्या, किती पैसा दडपला गेला हे त्या वेळीं जरी समजलें नाहीं तरी परमेश्वराच्या घरचा न्याय नित्य व सत्य असल्यामुळे ओड्याच दिवसांनंतर या सगळ्या प्रकारावर प्रकाश पडलाच.

बहुजन समाज हा श्रद्धावान असल्यामुळे, संसाराच्या गाड्याला अहोरात्र बुंपलेल्या जिवाला, विरंगुळा म्हणून निदान हरिनाम संकीर्तन, ईश्वराचे नांव जेवढे कानीं पडेल तेवढेच, त्यांतल्या त्यांत साधेल या उद्देशानें माणूस अशा टिकाणीं जातो. पण विचान्याला पड्याआड काय असेल तें कसें कळावें ?

या धंद्याचा दुसरा प्रकार म्हणजे, साधकाने आपल्या घरीच कुठल्या तरी एखाद्या ग्रंथाचे वाचन करावयाचे. साधुत्वाची ही अगदीं सोप्यांतली सोपी, सर्व बाजूनीं किफायतशीर व महाराजांना स्वतःला कोणत्याही तळ्हेची धस न वसणारी पद्धत. या पद्धतीने साधकाची नको नको म्हणत असतांना प्रासिद्धी होते, शिवाय केळीं, मोसंबी, नारळ, सास्वर, उद्बृत्या, घोतरे, उपरणी, रुमाल व पैसे हे सगळे आपोआप चालून घरीं येतात. शिवाय महाराजांच्या घरीं कसलीही उणीव भासत नाहीं हे आहेच. या प्रकारांत सिद्ध आणि साधक हा पंथ असल्यामुळे साधकांच्या प्रयत्नानें चांगल्या चांगल्या शिकारी गांठणे व सिद्धांच्या घरीं आणून सोडणे हे क्रमाने आलेच. या शिकारींतालि सावजें म्हणजे भोळ्याभाबड्या, सधवा विधवा लियाच होते.

आतां तिसरा प्रकार म्हणजे कोणीही आगंतुकानें यावें, त्याच्या सभोवारच्या गणानें त्याच्याबद्दल वाटेल तशा जाहिराती फडकवाऱ्या, आणि इतर अज्ञानांनी लगेच त्यांना गुरु करून घ्यावें. गुरुभंडारा, गुरुदक्षिणा व गुरुपूजन ओघानें आपोआप आलेच. असल्या गुरुबुवांबद्दल त्याच्या चाहत्यांना काढीचीही माहिती नसते.

गुरुबावानें मंत्र दिला, एक चोपडे दिलें आणि मंत्रं अमुक अमुक वेळेला म्हणा, चोपडे अमुक अमुक वेळेला वाचा म्हणून सांगितलें कीं बावाचें हें काम आटोपले.

नंतर बुवांनीं स्वतःचे फोटो त्यांना द्यावयाचे व दररोज पूजा झाली पाहिजे म्हणून सांगायचें. संपली बुवांची जवाबदारी.

भक्तिकान समाज हा भोळा-भावडा व अंधश्रद्धाळू असत्यामुळे असत्या मंत्रो-पदेश करणाऱ्या गुरुवावाचें चांगलेंच फावतें.

चौथा प्रकार म्हणजे यशयागाचा बहाणा करून, चारी धामाचें नांव पुढे करून बहुजन समाजाकडून पैसा गोळा करणाऱ्या संत-साधु लोकांचा. हल्ळीं हे फारच बोकाळले असून असत्या कर्मचारी साधु लोकांचें पेंव फुटले आहे. जगांत आज माजलेल्या अन्न-टंचाईचा, या वदामपिस्त्यांची उसळ खाणाऱ्या, साधु-साधु म्हणून स्वतःच्याच नांवाचा (परमेश्वरास बाजूला सालून) उदो उदो करून वेणाऱ्या मानवधारी समाजकंटकांवर कांहींच परिणाम झालेला दिसत नाही. ते आपले मंगलवेद्याच्या दुष्काळांत इतर जनता पिढली असतां “घी, शकर और गोस” खाणाऱ्या बादशहाच्या परिवारांतील लोकांप्रमाणे वेदरकार आहेत.

गेल्या वर्षीच अशा एका महाराजाने कित्येक लाख पाने वाढत्याचें वृत्त पेपराला आले होतें. हे धान्य आले कोठून ? पंढरपुरांत नुकताच गाजलेला यज आपण वर्तमान-पत्रांत वाचलाच असाल. नुसत्या विजलीच्या रोषणाईने कित्येक हजार रुपये गिळंकूत केले, आधींच दारिद्र्याने गांजलेल्या महाराष्ट्रीयनांचा पैसा अशा रतीने ऊळून टाकण्याचा वा महाराजांना काय आधिकार ? पण, “दुनिया डुकती है, डुकानेवाला चाहिये” आमच्या या वृत्तीमुळेंच आम्हांला कुणीही बनवावे.

अजून एका संतिणीचा असाच यत्न व्हायचा आहे. पैसा गोळा करून घेऊन बाई गेल्या आहेत.

अशाच एका बुवाला, त्याने जिथें ठाणे मांडले होतें त्या जागेच्या व्यवस्थापकाने दुसळावून लावल्यानंतर, कित्येक भाविकांनी, त्याने पुन्हां कीर्तन करावे. म्हणून गळ बातली, पण बुवाने त्या सर्वीना वाटाण्याच्या अक्षता लावल्या, पण बुवांच्या शिष्याला बुवांचें मर्मस्थान चांगले ठाऊक होतें, त्याने त्या गेलेल्या भाविकांना रस्ता सांगिदला. कोणता ? ठाऊक आहे ? “अहो तुम्हीं असें करा, तुम्हीं येण्याएवजी ५-६ देखण्या फरड्या तरुण बायाच पाठवा म्हणजे तुमचें काम होईल.”

शेवटीं तेंच झाले. आणि स्वतःला साधु म्हणवून घेणारा हा बाबा अडमडला कीर्तनासाठी.

सांगा काय वाटते हैं वाचून ? असो,

या अशा प्रकारांतच, दुनयेच्या बाजारांत पत वालवून बसलेले, ढोंगी, आपमतलबी, स्वार्थी लोक, चटकन हात धुऊन घेतात व शिष्ट म्हणून मिरवतात.

हे सर्व टाळस्यासाठीं या मार्गाति पडणाऱ्या माणसाने जर कांहीं करावयाचें असेल तर कार जागरूक रहावे आणि पूर्वपार रुढीपरंपरेप्रसारें जें जें कांहीं शास्त्रमार्गाविरुद्ध

असेल तें तें वाईट व निषिद्ध मानून, हें जिथे चालते तिथे सात्त्विकपणाचा अभाव आहे ही खुणगांठ वांधून, अशा सिद्धसाधक, बुवा, संत, गुरुबाबा अगर भक्तांना साप समजून, त्यांच्यापासून जितके दूर रहातां येईल तेवढे रहावें, नाहींतर सर्पदंश होऊन केव्हांना केव्हां अब्रुनिशीं प्राण जाणार हें नकी. आंधले वर्ण नका, डोळे, कान व बुद्धि ठिकाणावर देवा, म्हणजे तुम्हीं ढोंगी व भौंदु साधूंच्या व त्यांच्या हस्तकांच्या जाळ्यांत सांपडणार नाहीं; त्यांच्या संगतीने त्यांच्या आहारीं जाणार नाहीं, आणि अनुभवाच्या शहाणपणाने शहाणे होऊन स्वतः मानवी जीवनाचे ध्येय म्हणजे नैतिक व आध्यात्मिक योग्यता वाढविण्यावहूलचे ध्येय गांठाल.

आपण एखादी वस्तू बेप्याकरतां वाजारांत जातों; भाजीची जुडी कां होईना, पण चारपांच जुऱ्या पाहूनच नंतर त्यांतल्यात्यांत वरी असणारी घेतों; सहासात लुगार्डीं पाहूनच नंतर एक पसंत करतों. खरेदीला जातांना सुद्धां भाजीवाला अगर भाजीवाली, दुकानदार, हे आपल्या माहितीप्रमाणे चांगले असतील, आपल्याला फसविणार नाहींत, भांडण करणार नाहींत, असेंच पाहून जातों; म्हणजे आपल्या कसोटीला पूर्णपणे उत्तरलेल्या लोकांकडे च विश्वासाने जाण्याचा शहाणपणा आपण, आपल्या नेहमीच्या व्यवहारांत दाखवितों. आणि ज्यांच्यापासून गुरुपदेश व्यायचा, ज्यांच्यापासून आत्मसाक्षात्कार मिळवायचा, चिरंतन, शाश्वत सुखाची, नैतिक व आध्यात्मिक उन्नतीची पायरी गांठायची, परमेश्वरचितनाचा त्रहानंद प्राप्त करून, चौन्याएरीं लक्ष्य योनी फिरून फिरून कंटाळ-लेल्या जिवात्म्याला “पुनरपि जननं पुनरपि मरणं”च्या आधिव्याघर्तीन मुक्त करण्यासाठीं उपाय म्हणून ज्यांच्या मागें लागायचे, ज्यांचे चरण धरायचे, त्यांच्या पात्रापात्रतेबद्दल चुक्रनही विचार करायचा नाहीं, अशी जन्मांध अप्रबुद्ध भोळी वृत्ति धरायची म्हणजे काय?

भाविकजनहो, सावध व्हा; जागरूक रहा, परमेश्वराने मानवी प्राण्याला दिलेल्या बहुमोल देणगीचा म्हणजे बुद्धीचा उपयोग करा; आणि अशा ढोंगी व दांभिक लोकांपासून सावध रहा; आणि अशांच्या जाळ्यांत सांपडलेल्या वा सांपडणाऱ्या बायाबापडयांना सोडविण्याचे पुण्य संपादन करा; माझा साईनाथ तुमचे भलें करील.

समाजसेवा हीच देवाची सेवा.

राहतां राहिलेला प्रकार म्हणजे मठ वांधणे, देऊळ वांधणे हा. एकटे रामदास-महाराज सोडले तर पूर्वी होऊन गेलेल्या कोणत्या संतश्रेष्ठाने या भोजन-यागाचा, देवालये, मठ वांधण्याचा, आणि त्या मिषाने स्वतःच्या संतपणाच्या उघड अगर आळून उचापती केल्याचा एक तरी दाखला कुणाला दाखवितां येईल काय? शक्य नाहीं.

श्रीसमर्थांनी तरी जिकडे तिकडे हनुमंताची स्थापना कशा करतां केली? म्लेंच्छांच्या परमावधीच्या अतिरेकामुळे मरुं घातलेल्या महाराष्ट्रीय शौर्यशालिनीला तजेला देऊन, “महाराष्ट्रा” म्हणजे राष्ट्रा हाणणारा वीर पैदा होण्यासाठीं केलेला तो बहुमोल व बिनतोड तोडगा होता. पण हें करण्यासाठीं त्यांना फंडगुंड गोळा करावा लागला नाहीं, वर्गणी गोळा कसवी लागली नाहीं आणि पावती बुके छापावीं लागलीं नाहींत.

तुकारामादि संतश्रेष्ठीनीं वारकन्यांची (म्हणजे गळ्यांत माळ घालून नुसत्या डाळकुट्यांची नव्हे) अचूक व योग्य वार करणान्यांची पैदास वाढीला लावण्याची ती बहुमोल कामगिरी केली होती. त्यावेळचे परिस्थितीचकन्च तसें होते.

पण आतां जो स्वतःला संत (?) अगर साधु (?) म्हणवून घेणारा माणूस आपल्या साधकांच्या कर्वीं प्रचार करून, धर्मशाळा, देवलांत घांट बांधणे, देऊळ वांधणे अगर जीर्णोद्धार करणे, भोजन धालणे किंवा महायज्ञ अगर महापूजा बांधणे वैगेरे वैगेरे हजार उच्चापती करून पैसे जमविष्याचा सांवळागोघळ घालतो हें आजचे सत्य आहे.

भोव्या भाविक लोकांच्या अज्ञानाचा फायदा घेऊन पैसा गोळा करून, कित्येक चुवांनीं व्यवस्थित पाय ताणून पडतां येईल एवढ्या इस्टेटी केल्याचे आपणांपैकी बहुतेकांना ठाऊक आहेच. याच अशा प्रकारांत कोर्टदरबार होऊन कित्येक साधुबुवांचा बोव्या वाजलेला आपणांपैकीं बन्याच जणांना माहित आहेच. आमच्या परमपूज्य श्रीतुकारामादि संतांच्या बाबर्तीत, दिवाणी फौजदारी झालेली कोणाला सांगतां येईल काय ? शक्यच नाहीं, कारण त्यांनी असले धिंगाणे घातलेच नाहीत. त्यांना परदव्य, परत्वी मनासारखी नव्हे तर नरकासारखी असत.

सध्यां, देवपूजा, गोपीचंदाचे टिळे, भस्माचे त्रिपुंड या आयत्या वेळीं उपयोगी पडत नाहीं, अंतःकरणांत भक्तीचा जिव्हाळा पाहिजे.

सर्व वस्तुमात्रांत, चराचरांत, ठार्यी ठार्यी भरून उरलेला परमेश्वर आपल्या नारीकसारीक हालचालीकडे अत्यंत तीक्ष्ण नजरेने पहात आहे. सर्वांगीं ढोळे असणान्या परमेश्वराच्या नजरेच्या तडाख्यांतून सुटेल असें या अस्थिल ब्रह्मांडांत काय आहे !!

स्वतःला आज साधू, बुवा, गुरु म्हणवून घेणान्या कुणाही मानवी प्राप्यानें होऊन गेलेल्या संगव्या साधुसंतांचीं उपलब्ध असणारीं चरित्रे वाचावर्ती, पुष्कळसा बोध घेतां येण्यासारखा आहे.

आजकाल नकली व ढोंगी साधुमहाराजांचा सुळसुळाट फार वाढला असून, विशेष आश्र्वयांची गोष्ट म्हणजे शिकले सवरलेले लोकसुद्धां अशांच्या कचाट्यांत सांपडतात; आणि या शिकलेल्या लोकांच्या या कृतीमुळे इतर भोळेभाबडे, गरीब, अशिक्षित लोकही अशा सार्धूकडे ओढले जातात; व शेवटी, “ इतो भ्रष्टस्ततो भ्रष्टः ” अशी त्यांची स्थिती होऊन खच्या भक्ति व भक्तिमार्गवरील त्यांचा विश्वासं उडतो व अशा पद्धतीने तोऱ्ड पोळव्यामुळे खच्या सद्भक्ताबद्दल देखील त्याला अविश्वास वाटतो.

निरक्षर, अज्ञानी, भोव्या माणसांपेक्षांही शिकल्यासवरलेल्या माणसांची ही स्वार्थ-साधु, नकली, ढोंगी व लंपट साधुंच्या कचाट्यांत सांपडल्यांचीं उदाहरणे कितीतरी देतां येतील.

शिकल्यासवरलेल्या माणसांवर सामाजिक बंधनांचे जोखम इतरेजनापेक्षां केवळांही जास्तच आहे, आणि म्हणून याच मार्गांतील नव्हे पण इतर कोणतीही हालचाल शिक्षणाने

सुसंस्कृत झालेल्या समाजाच्या घटकांने फार शहागपाणानें, बुद्धि ठिकाणावर ठेवून केली पाहिजे, कारण शिकलेल्या माणसांना बुद्धी जास्त असते, असा इतरांचा समज असतो; व अशा अकलवानांच्या हातून चूक होईल कशी या विश्वासानें विचारे अनुकरण करीत असतात. तेव्हां सुशिक्षित माणसांनीं या गोष्टीचा अवश्य विचार करावा. असो.

आतां या साधु, संत, बुवा किंवा गुरुबाबा यांना माझी नम्र विनंति आहे कीं, ब्रापहो, ही ढोंगबाजी सोडा, अज्ञनांच्या भोव्याभावडेपण्याचा घेतला गेलेल्या आजवरचा फायदा (अक्षरशः फायदा) पुरे झाला असें समजून, एथून पुढे आपले वर्तन, आचरण, वृत्ति सुधारा आणि खन्या भक्तिमावानें परमेश्वराकडे ध्यान व मन अर्पण करा. तो दयाघन परमेश्वर खाचीने तुम्हांस जवळ करील.

देव स्वाधीन करून वेणे म्हणजे परसांतील भाजी खुद्दून आणण्याइतके सोये आहे काय? नेमळट, भेकड, स्वार्थी, ढोंगी व लबाड लोकांच्या हातांतले बाहुले बनण्याइतका देव खचित खुल्ला नाहीं.

तुमच्या या भक्तीच्या, पुराणाच्या आणि ग्रंथांच्या पोकळ बडबडीनें ल्येकाना नुसतें नेमळट, पौंचट व बावळट वनवून सोडले आहे. या ऐवजीं तुम्हीं म्हणजे स्वतःला “कांहींतरी और” समजणाऱ्यांनी, परिवारांतील भोव्या भाविकांना कर्मयोगाचे यथार्थ ज्ञान देऊन त्यांच्यामध्ये नित्य वास करणाऱ्या म्हणजे परमेश्वराच्या भक्तिमावायथार्थ ज्ञान देऊन त्यांच्यामध्ये गतानुगतिक वाहत आलेले बदलच्या जिज्ञासूपणाचे वारे वाढीस ल्यवून त्यांच्यामध्ये गतानुगतिक वाहत आलेले अंधानुकरण नाहींसे करून आज या चालू क्षणाला, जीवनकलहाच्या झगड्यांत खरे कर्मयोगी बनून जगतां येण्याचे यथार्थ ज्ञान द्यावे. निष्कळ भजन-पूजन करीत वसण्याचे हे दिवस नव्हेत. यज्ञागाचा, अन्नभोजनाचा आणि गोरगरिबांच्या पैशांचा अपव्यय करण्याचा हा कळ नव्हे! ग्रंथांचा, वेदांचा व पुराणांचा कित्ता लोकांपुढे ठेवून भोव्याभावड्या स्त्री-पुरुषांना, कर्मचारी बनविण्याच्या शिक्षणाची आज आवश्यकता आहे. नाहींपेक्षां उपासमाधिसारख्या आपदा मार्गे लागत आहेत. या संसारांत, प्रत्यहीं हजारों दुःखें, जन्माला आलेल्या प्राणिमात्राला भोगावीं लागतात. अन्नावस्त्राकरतां, निवाऱ्याच्या जागेकरतां तडफडतांना लेक नजरेला पडतात, व्याभिचारादि पातके करणारीं स्त्री-पुरुष चैर्नीत, मजेंत वावरतांना दिसतात. आणि सत्यानिष्ठा, पापभीरु, न्याय-देवधर्म मानणारे व धर्मसेप्रमाणे सत्याला स्मरून, भिजन व्यागणारे लोक महाकृष्णानें जीवनयात्रा चालविताना दिसतात. त्यांच्या दैन्यावस्था दूर होऊन त्यांना माणुसकीने कालक्रमणा करण्यासाठीं, करेणता मार्ग या संतमहंतांनी हेरून ठेवला आहे? माणुसकीने कालक्रमणा करण्यासाठीं, करेणता मार्ग या संतमहंतांनी हेरून ठेवला आहे? पूजा अर्चा करणे, टाळ कुटप्पे, कथा वाचणे, कीर्तने म्हणजे फुकाचे मुखीं परोपदेशे पांडित्य; गीर्वंत सांगितले आहे, भागवतांत असें लिहिले आहे, तुकोवाराय असें स्फृणतात असें सांगून कालपव्यय करण्यापालिकडे या असत्या सत्युरुषांनीं (!) काय केले आहे? असें सांगून कालपव्यय करण्यापालिकडे या असत्या सत्युरुषांनीं (!) काय केले आहे?

माझ्या साईनामाची शिकवण अशी होती कीं, “तूं जोर काढ, मी दुधाची वाटी घेऊन तुझ्यामार्गे उभा आहे.” याचा अर्थ हाच कीं, तूं सारखा नशिवाकडे बाट

दाखवीत स्वस्थ बसून कोस तर ‘जोर काढ’ म्हणजे धडपड कर म्हणजे ज्याला तूं परमेश्वर म्हणतोस, तो तुला यश देईलच देईल.

या बाबतीत स्वामी विवेकानंदांनी या संत, साधु, बुवा अगर गुरुपदेश देणारे बाबा यांना एक मार्ग सांगितला आहे तो असाः—“लोकांना उपदेश करण्याचा आव घालण्यापूर्वी उपदेश करण्यास लागणारी पात्रता प्रथम उपदेशकानें आपल्या अंगी कितीशी आली आहे याचा स्वतःच अंदाज व्यावा.”

किती सार्थ आहेत हे बोल. जो स्वतः अधिकारी नाहीं, त्याला दुसऱ्याला गुरुपदेश देण्याचा काय अधिकार आहे हो !

जोंपर्यंत मन अंतःमुख झालें नाहीं, वासना नष्ट झाली नाहीं तोंपर्यंत या बाब्य देखाव्याचा उपयोग करणे म्हणजे निव्वळ ढोंगच नाहीं का ?

भाविकजनहो, तुम्हांला माझें आग्रहाचें सांगणे आहे कीं, या अशा एकंदर धुडघुसांत खन्या भाविकाची कुचंबणा होणारच, यासाठीं तुम्हीं ज्याच्या मागें लागाल, ज्याच्या नादीं लागाल, त्या बाबाची पूरेपर कसोटी व्या, चमत्काराला भुल्दू नका. काका म्हणतो म्हणून, अगर सखुबाई सांगतात म्हणून उगाच भलत्याच दांभिकाच्या हातीं जाऊ नका; तर डोळे, कान, बुद्धी व मैंदू ठिकाणावर ठेवून त्यांच्या योग्य उपयोगानें ज ठरेल तें करा.

गुरु म्हटला म्हणजे, त्याच्याबद्दल शुद्ध सात्त्विक प्रेमभावनांनी मनाचा समुद्र उचंबळून भरतीला आला पाहिजे, आई आपल्या अर्भकाची मायेने—प्रेमाच्या कळवळ्यानें, वात्सल्यानें, सदोदित काळजी घेत असते; म्हणूनच तें अर्भक, तें मूल, अगदीं निर्धार्स्त, अगदीं निर्भय, आपल्या मातेच्या कुर्मींत शांत झोप घेत पडते; इतकी निर्भयतेची इतकी निर्धार्स्तपणाची भावना आपल्या सद्गुरुबद्दल व्हायला या सद्गुरु म्हणविणाऱ्याचें आचरण वगेरे किती पायाशुद्ध व सात्त्विक असायला पाहिजे वरै ! शिष्याला, “आपला सद्गुरु आपणांजवळ असून आपणांस सांभाळीत आहेच आहे व योग्य मार्गदर्शन करीत आहे” याची जाणीव झाली पाहिजे.

एवढा विश्वास आपल्या मनांतून उगम पावला पाहिजे. नाहींतर प्रसिद्धीनें पुराण-पुरुष बनलेल्या एका बुवाची (बाबा) गोष्ट मीं नुकतीच ऐकली. ती अशी कीं, हे बाबा दर गुरुवारीं रात्रीं ७। च्या पुढे फक्त स्त्री शिष्यांनाच एका बंद खोलींत घेऊन वसतात ! पुरुष भक्तांना यावेळीं पूर्ण मजाव ! कसला उपदेश करतात कोण जाणे ? आणि इतरे जनांनी काय समजायचे यांत ? बुवाच्या या असल्या वागणुकीचा परिणाम शिष्यांवर व त्यांच्या परिवारांत असलेल्या इतरेजनांवर काय होत असेल याचा विचार करा, याच बाबांनीं नुकतेंच लळ केलें आहे. या असल्या बाबाबद्दल इतर लोकांची पूज्य (!) बुद्धी तरी कशी राहणार ?

आणि असें म्हणणाऱ्यांना हे बाबा नास्तिक म्हणणार ! दुसरे असेंच एक महाराज. प्रकृतिस्वास्थाच्या निमित्तानें मौन धारण केलें असून, त्यांच्याकडे जमणाऱ्या भक्त व

नक्तीर्णीचीं लगें जमविष्याच्या ते खटाटोपांत आहेत. लग जमविणेहें बाईट कोण म्हणेल ? पण या प्रकरणांत कांहीं तरी अनिष्ट आहे याची मला पूर्ण माहिती असल्यानुसारैच मला हें लिहावें लागलें. असो.

ज्याप्रमाणे वैद्याचे साधारणपणे तीन प्रकार पाडतां येताळ, म्हणजे असे की, वैद्याचें सोंग घेऊन रोग्याची दुरुनच पूस-तपास करणारा, हा एक; रोग्याची नाढी पाहून, अशी अशी, अमूक अमूक औषधें घ्या म्हणून नुसतें सांगणारा हा दुसरा व रोग्यास व्यवस्थित तपासून, योग्य तें निदान करून, रोगपरिहारक असें औषध त्याचे घेतांत ओतणारा हा तिसरा. अशा या तीन प्रकारांत तुम्हीं खरा वैद्य कुणाला ठरविणार ?

गुरुमहाराज म्हटले म्हणजे ते स्वानुभवानें परिपूर्ण असले पाहिजेत. शिष्याला, चेल्याला अगर त्याच्या भजनीं लागलेल्या कुणालाही जो गुरु स्वानुभवाच्या उपायानें योग्य मार्ग दाखवितो तोच खरा गुरु समजावा. नाहींतर गोठ्यांतल्या गुरांत आणि त्यांत कांहीं फरक नाहीं अशी खूणगांठ बांधून त्याच्यापासून दूर रहावें हें आतिशाय चांगले व कायद्याचें आहे. भाविकांनी जो गुरु करावयाचा असेल, त्याची पुरेपूर कसोटी घ्यावी आणि नंतरच त्याला त्या आतिमानाच्या जागी बसवावा. उगाच “हुरब्ली मैंडी लागली लांडग्यामार्गे” असें करून मग मागाहून पश्चात्ताप करीत बसण्याचा सूर्खेपणा ठाकावा.

मानवप्राणी हा अज्ञानी नसून सूक्ष्मचाच सज्जानी आहे. फक्त जगतान्नानांत तो गुरफटलेला असतो इतकेंच आणि केवळ या अज्ञाननाशासाठीच, या जगतामध्यें परमेश्वर संतरुपानें अवतीर्ण होतो. श्रीकृष्णनेश्वर, तुकाराम, एकनाथ, साईनाथ, भरवान रामकृष्ण परमहंस, स्वामी विवेकानंद हे सगळे परमेश्वराचेच अवतार आहेत. “यदायदाही धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत। अभ्युथानमधर्मस्य तदात्मान सृजाम्यहम्”। असें खुद भगवदीतेमध्ये, भगवान् अर्जुनाला सांगताहेत. वर लिहलेल्या साधुसंतांच्या कार्याक्रिडे लक्ष दिलें तर हें साधु म्हणजे दुसरे तिसरे कोणी नसून प्रत्यक्ष जगच्छालक, या ब्रह्मांडाचा प्रतिपाल करणारा परमेश्वर, हीं निरनिराळीं रूपे घेऊन वावरला असेंच आपणाला दिसेल. असो.

तात्पर्य काय कीं, आजकाळ खन्या सोन्यापेक्षां नकळी सोन्यालाच लोक जास्त भुलतात. अस्सलापेक्षां नकळ जास्त उठावदार दिसत असल्यामुळे भोळीं माणसे तिळा जास्त लवकर भुलतात. भुलीं तरी दूरकत नाहीं, पण पुढे तरी अंधश्रद्धेचा फडदा वाजूला सारून सत्य काय तें पाहतील तर फार वरै होईल.

या सगळ्यापेक्षां सोपा आणि सरक्कर्मार्ग म्हणजे होऊन गेलेल्या संतश्रेष्ठांनी दाखवून दिलेल्या मार्गानिं जाणे हाच होय. या सगळ्यांनी आपणां संसारीजनाना सनद लिहून दिली आहे कीं या असल्या बाब्य उपाधींच्या भानगडी न करतां फक्त घरच्या घरीं एक मनानें एक भावानें बसल्या जागीच “हरिमुखे म्हणा, हरिमुखे म्हणा, पुण्याची गणना कोण करी | ”.

किती सोपा, सरक्क आणि सर्वांना करतां येण्यासारखा उपाय आहे हा ! “नलगे सायास जावें वनांतरा, सुखें येतो घरा नारायण” तसेंच “मन शुद्ध जालिया, गृहींच देव दिसे, भाविकाशीं दिसे वैसल्या ठारीं”.

मायबाप, आपण संसारीजनांनी या सोहं, कोहं, अहंच्या भानगडीत पडून चारी बाजूनी “नातो इधर, नातो उधर” असें तोडवर्षी पडण्यापेक्षां, “सुलभ सोये रामनाम, म्हणा कशनिया नेम, साधन जपादिकाचे क्रम नुरेची कांहीं” मन शुद्ध करा, भाव एक ठेवा, विश्वास दृढ करा आणि परमेश्वराचे ध्यान करा, बत्स, एवढे आपण केलेंत कीं पुरे. आपणाला दिलेला हा मार्ग सोपा आणि सरळ असतांना सुद्धां धरतां येत नाहीं, आचरतां येत नाहीं; तिथें या मंत्राच्या, जपाच्या, यागाच्या वैग्रे भानगडी कितीशा पार पाढतां येतील ? विचार करा. आपले जनार्दन महाराज याबाबत आपल्या एका अभंगांत स्पष्ट म्हणताहेत कीं.

॥ तिर्था जाती उदंड । त्यांचे पाठिमार्गे तोड ॥ १ ॥
 ॥ मन वासना ठेवूनी वरी । तिर्था नेली भांडखोरी ॥ २ ॥
 ॥ गंगेत मारितां बुडी । मन लागले विन्हाडी ॥ ३ ॥
 ॥ नमस्कार करतां देवासी । मन पायपोसापाशी ॥ ४ ॥
 ॥ लवकर करी प्रदक्षणा । उशीर झालासे भोजना ॥ ५ ॥
 ॥ एका जनार्दनीं स्थीर मन । नाहीं तव काय साधन ॥ ६ ॥
 तसेच ॥ बाईं मी जाते शिंगणापूरा । माझी शेळी जतन करा ॥

असल्या मनानें कसली साधणूक होणार हो ? जिथें मनच स्थिर नाहीं, तिथें काय होणार हो ? “मन नाहीं थारी आणि ×× कीर्तन करी” तसें व्हायचे, आणि शिष्यत्व पत्करलेलें असायचे दांभिक महाराजांचे, मग त्या हालास पारावार नाहीं. असो.

एवढे सगळे लिहिण्याचे कारण म्हणजे सध्यां नाटकी, दांभिक, ढोंगी, स्वार्थी व लबाड संत महंतांचा, गुरुबाबांचा जो यशयाग करण्याचा, गुरुमंत्र देऊन शिष्य बनविण्याचा, देवादिकांची पूजाअर्ची करण्याएवजीं त्यांचे फोटो पुजण्याचा जो नंगा नाच चालू आहे, त्यांत आपण स्वतः अगर दुसऱ्यांचे सांगण्यावरून सुरून पडूं नकाः फसाल, डोळे उघडे ठेवा, कान खुले असुं द्या, बुद्धी जागृत ठेवा आणि सावधपणांने पावलें यका.

तसेच, शिकल्यासवरलेल्या माणसानें सारासार विचारानें कोणतीही गोष्ट करावी. भोळ्याभावाच्या अज्ञ माणसांची दिशामूळ होईल असें कांहीं करूं नये.

यशयाग, जपतपादि साधने करणाऱ्या, भोजनांच्या पंक्ति बसविणाऱ्या, विजलीच्या रोषणाईत मंडप उभारण्यांत भोळ्या भाविकानें विश्वासानें दिलेल्या पैशांची मन मानेल तशी उघळफटी करणाऱ्या नाममात्र महाराजांनीं आपली स्टंटवाजी थांववावी.

काढी एवढीही ओळख नसतांना, गुरु भंडाऱ्याचे दुकान मांडणाऱ्या गलेलछ बुवांनो अगर वावांनो, सावध व्हा. भोळ्याभावाच्या लोकांना आजवर बनवलेंत तेवढे पुरे.

वरांत पोथ्या लावून, स्वतःचे घर भरणाऱ्या स्वार्थी व लंपट माणसांनो, शक्य तों लवकर स्वतःला आवरा.

वर लिहिलेल्या सर्व प्रकारांत भाग घेणाऱ्या सर्व लोकांनो, व्हाल ना लवकर सावध ?
व्हाल ना लवकर शहाणे ? व्हा वर !

नाहींतर तुमची धडगत नाहीं. सत्यस्वरूपी सचिदानंदाच्या सहस्र डोळ्यांच्या
कळेत आहांत. जरा कां दृष्टी वक्री झाली तर तुमचा सत्यानाश झाल्याशिवाय रहाणार नाहीं.

आजवर तुमच्या हातून घडलेल्या या अनान्वित पातकाचें परिमार्जन जर तुम्हांला
करून व्यायाचें असेल तरः—

“ शिर्डी क्षेत्राची वारी करा । पाय बाबांचे चिर्तीं घरा । जो अनांचा सोयरा । भक्तकामकल्पद्रम ” ॥ एवढे करा आणि माझ्या बाबांना विनवा
की, “ बाबा आम्ही आजवर जै काहीं केलें असेल त्याबदल आम्हांला क्षमा करा ”,
आणि “ असो आतां गुरुराया । दीनावरी करा दया । मी लागलौं तुमच्या
पायां । मार्गे न लोटा मजलार्गी ” ॥

आणि पहा काय होतें तै, सवाहात लांकडांच्या फळीचा जिथें मंचक झाला,
पाण्यानें दिवे पेटत राहिले, तिथें तुमचें काय ? मंग म्हणा तर—

शिरडी माझे पंढरपूर ॥ साईबाबा रमावर ॥
शुद्धभक्ति चंद्रभागा ॥ भाव पुंडलिक जागा ॥
याहो याहो अवघें जन ॥ करा बाबांसीं वंदन ॥
गणु म्हणे बाबा साई ॥ धांव-पाव माझे आई ॥

असो शेवटीः—

नका धर्द कोणी । राग वचनाचा मनी ॥ धृ० ॥
येथें बहुतांचे हित । शुद्ध करोनी राखा चित्त ॥ १ ॥
नाहीं केली निंदा । आम्हीं दूषिलेसे भेदा ॥ २ ॥
तुक्ता म्हणे मज । येणेवीण काय काज ॥ ३ ॥
या संतोक्तिप्रमाणे माझ्या लिहिण्याचा राग न धरतां म्हणा—
॥ साईनाथ गुरु माझे आई । मजला ठाव द्यावा पार्या ॥
॥ सद्गुरुनाथ, सद्गुरुनाथ, मी अपराधी ध्या पदरांत ॥
॥ पंढरीनाथ, पंढरीनाथ, चुकलें बालक आणा मार्गात ॥
श्री सचिदानंद सद्गुरु साईनाथ महाराज कीं जय !

बाबांचा वाद्या

મહેરખાન વ્યવસ્થાપક સાહેબ.

શ્રી સાંકુભાયા (મ ડળ)

હું રામશાંકર હુરળવન ત્રિપાણી નો જ્યેષ્ઠ પુત્ર છું, રહુરા પિતાશ્રી સાંઈ લક્ષ્મિ હુતા, સાંઈ ખાખાની કૃપાથી તેમની સરગતી થઈ. ઉદ્ધર થયો છે, ધુશ્વર કૃપાથી મહે કેટલાગ પહોં ત્યા મરાઠી અલંગોનાં ગુજરાતીમાં ભાષાન્તર કર્યા છે નેમાંના કેટલાડ આપનાપર મોરથ્યા છે. આપ ને ને ગુજરાતી લાઠુંચો હોય તેમને આપશો અને ગુજરાતી પુસ્તક સાંઈ ખાખાના સંબંધમાં સાંઈ લક્ષ્મિ હુરળવન ગુજરાતમાં જ્યાં જ્યાં છપાવે ત્યાં આપને ચો઱્ય લાગે તો સ્તવન (વદ્ધન) ગીત ખાસ મુકાવવાની ગોડવાણુ કરશોલ.

ली. त्रिपुरा शंकरना वंदन.

॥ श्री साई बाबा सदा प्रसन्नोस्तु ॥
 ॥ ज्या संगतीनेव विराग झाला ॥
 ॥ मनोहरीचा जड भास गेला ॥
 ॥ साक्षात् परात्मा मज भेटविला ॥
 ॥ विसर्वं कसा मी गुरुपादुकाला ॥
 ॥ वंदू तया शिष साई गुरुला ॥

આ ભરાડી પહુંચ ભાષાન્તર દ્વારા ડાહ્યા હરિલ કૃપાથી
તા. ૧૮-૪-૫૦ ના રેજિસ્ટ્રેશન મેં ભાષાન્તર કર્યું હતું ને નીચે પ્રમાણે છે.

४०

૧૮૮

અન્યો વિરાગીહું જેના સુસગે
સાક્ષાત પ્રલુટો મળ્યા છે રહુને
વંદુ ધરી શીખ સાંઈ ગુરુને
જીવતાં ભર્યો હું પરબ્રહ્મ અન્યો
વિસરું હું શાને ગુરુપાદુકાને
વહું
ચૈતન્ય જડ માં વ્યાપી રહ્યો ને
મણ્યું પર પદ પુરું રહુને રે
વંદુ

વિવેક આઠ્યો જડ મન જઈને
 વિસર્ણ હું શાને ગુરુપાહુકાને
 સહલાવનાથી નીજ વસ્તુપામ્યો॥૧॥
 પ્રયંડ જાનીધ્ય સૂર્ય ઉગ્યો જાનોદ્ય
 || 2 ||

અખંડ સંખંધ રહુારે થયો છે
 વિસર્ણ હું શાને ગુરુપાહુકાને
 || 3 ||

જો સર્વંદા ગુજ્જત રહે જગતમાં	પ્રસન્ન થઇ મર્મ મૂકે લગતમાં
નિષ્કામ કર્મથી પ્રસન્ન થાય	વિસર્દં હું શાને ગુરૂપાહુકાને
વંદુ ૪
અનંત અપરાધ ભેં તો કરેલા	ક્ષમાકરીને મુજને પરેલા
સ્ત્રોધ હેતાં શ્રીમત ધતાં એ	વિસર્દં હું શાને ગુરૂપાહુકાને
વંદુ ૫
સેવા નથી થઇ મુજથી જરાએ	ઉદ્ધાર કીધો મહારા છતાં એ
હવે હું તો મુજ પ્રાણ હઉને	વિસર્દં હું શાને ગુરૂપાહુકાને
વંદુ ૬
હું છું અલિમાની નેદેણુધ્યાસી	છતાં હુરિએ કૃપાજ કરી
મૈયાન હોષો મહારા કદાપી	વિસર્દં હું શાને ગુરૂપાહુકાને
વંદુ ૭
ઉપકાર માંથી કેમ ભુલુકત થાઉં	હેઠ હઈને જીવ-શિવ થાઉં
ભાવે કરી શીખ થરણે નમાવું	વિસર્દં હું શાને ગુરૂપાહુકાને
વંદુ ૮
જે વેદ વણુંચે વર્ણન કર્યું	થાકીને નેતિ નેતિ ઉત્થાયું
અનંત ને વણું અપાર જે છે	વિસર્દં હું શાને ગુરૂપાહુકાને
વંદુ ૯
જો જીવ શરણે ગયો હુરિને	સંસાર તેનો પ્રલુ વહુવે
જીવ-શિવનો લેદ ટળી ગયો રે	વિસર્દં હું શાને ગુરૂપાહુકાને
વંદુ ... — ૧૦
વંદન ગીત જે કેાદ ગાશે	નારાયણ તો પ્રસન્ન યાશે
દ્વારા હરિ કલ્યાણ કરશે	વિસર્દં હું શાને ગુરૂપાહુકાને
વંદુ ત્રિપુર હું ડાદ્યા હુરિને	ને વંદુ સદ્ગુરું હુલાલા હુરિને ૧૧

સંત તુકારામના કેટલા અભિગોનો ગુજરાતી અનુવાદ કર્યો છે
જેમાંના કેટલાગ અમે આંગુ છું.

અલંગ.(રાગ ખાગેશ્રી)

જન્મ મરણ કેરી મહારે શી ચિતા હવે
તાર્દજ શરણ ગ્રહું ભેં તો નારાયણ હરે

|| ૧ ||

अमृत समुं ताइं नाम हुं रहतो ज्यां ने त्यां
यकुपाणी लव लय गयो || २ ||

हुध्ये साकार रहाइं स्वदृप्रगटयुं
असार संसारने शा भाडे वणगुं || ३ ||

तुझे कडे हुं तो रहारी यरणुनी रज
आवा धोर कणीकाणे रहें तो अह्या रहारे पाद || ४ ||

अलंग

संसार लोगवतां हुरि हुं कंटाठये।
कुटुंभनी सेवा करीने हुं थाक्ये। || १ ||

नेथी करीने रहारा यरणु सलाठया।
हुवे साचा माखाप रहुमे झुरा || २ ||

जन्मलार अधतां हुर्यो हुं हुम
श्रुतिये झुने हेखाउयुं रहाइं धाम
तुंज दशोन थतां भस्त थयो हु
संसारमां केहि हुवे नथी रहाइ। || ४ ||

साधना अनेक करी नवधा लक्षित करी
धण्डे काण वित्यो गयो हुं त्रासी || ५ ||

तुझे कडे हुवे हुरि होडी आवे।
अलय वचन आपी झुने जेणारे। || ६ ||

॥ श्री साईनाथ महाराज ॥

तुषार

सुखं वा यदि वा दुःखं प्रियं वा यदि वा ५ प्रियम् ॥
प्रातं प्रात्सुपासित हृदयेना पराजितः ॥

सुख असो वा दुःख असो, प्रिय असो वा अप्रिय असो, जे ज्यावेळीं जसें प्रात होईल, तें त्यावेळीं तसें, मनाचा हिरमोड होऊं न देतां म्हणजे खट्टू होऊन आपले कर्तव्य न सोडतां, सेवीत जा, असा व्यासांनीं युधिष्ठिरास उपदेश केला. (महामारत)

दुःखाचें मनानें चिंतन करीत न बसणे, हेंच दुःख निवारण्याचें रामबाण औषध आहे.

X X X

प्राणो वा अमृतं नामरूपे सत्यं ताम्यामयं प्राणच्छन्नः ॥ प्राण हें अमृत व नामरूप हें सत्य, या नामरूप सत्यानें प्राण आच्छादिला आहे. (गीतारहस्य)

X X X

मोक्षस्य नहि वासोऽस्ति न ग्रामांतरमेव वा ॥
अशानहृदयग्रंथिनाशो मोक्ष इति स्मृतः ॥

मोक्ष म्हणजे अमुक एक ठिकाणी ठेवलेला असतो, किंवा त्यासाठीं दुसऱ्या कोणत्या तरी गांवीं म्हणजे परदेशीं जावें लागतें असेही नाहीं. आपल्या हृदयांतील अशान ग्रंथींचा नाश होणे यालाच मोक्ष असें म्हणतात. (शिवगीता)

X X X

न ऋडते श्रांतस्य सख्याय देवाः ।

अकेपर्यंत प्रयत्न करणाऱ्या मनुष्याखेरीज इतरांस देव मदत करीत नाहीं. (ऋग्वेद)

X X X

स्वधर्म अपिचावेक्ष न विकंपितुमर्हसि ॥

स्वधर्मप्रिमाणे प्रात झालेल्या कर्माबहूल रडत बसणे योग्य नाहीं. (गीता)

X X X

अनिच्छन् अपि वाष्णेय बलादिव नियोजितः ॥

इच्छा नसतांही मनुष्य पाप करतो. (गीता)

X X X

पूर्व कर्मानुसार प्रकृतिस्वभावाप्रमाणे बुद्धि नेहर्मीच शुद्ध व सात्त्विक असेलच असा नेम नाही.

X X X

॥ अपि चेत् सुदुरचारो, भजते मामनन्यभाक् ॥

मोठा दुरचारी मनुष्यही जर परमेश्वराला अनन्यभावें करून भजेल तर तो मुक्तच होतो. अनन्यभाव म्हणजे परमेश्वराच्या ठिकाणी ज्या चित्तवृत्तींचा पूर्णपणे लय झालेला असतो तो.

X X X

भक्ति कोणाचीहि केली तरी एकाच परमेश्वरास पौंचते (गीता)

X X X

निःसंग बुद्धीनें फलाशा सोडून केवळ कर्तव्य म्हणून कर्में करणे हाच खरा सात्त्विक कर्मत्याग. कर्म सोडणे हा खरा कर्मत्याग नव्हे (गीतारहस्य)

X X X

॥ जीसको रखे साईया, मारी सके न कोय ॥

॥ बाल न बांका करसके, सब जग वैरी होय ॥

X

X

X

द्विताच्या पायांवर उभारलेली भक्ति अथवा प्रेम अद्वैत शानांत समरस पावळे की
त्यालाच मुक्ति म्हणतात. (विवेकानंद)

X

X

X

तुम्हीं करा हाची नेम, धरूं संत समागम ॥

देतों भाविकासी मोक्ष, नलगे ध्येय ध्यान लक्ष ॥ (एकनाथ)

X

X

X

न पापे प्रतिपापः स्यात् साधुरेव सदा भवेत् ॥

दुष्टांशीं दुष्ट होऊं नये, साधुपणानें वागावें, कारण दुष्टाच्यानें किंवा वैरानें वैर
कर्धीच नाहींसें होत नाहीं. (महाभारत)

X

X

X

कुध्यंतं न प्रति कुद्धेत ॥

रागावणान्यावर उलट रागावूं नको (मनु)

X

X

X

रामनाम सब कोई कहे ठक ठाकूर और चोर ॥

जीस नामसें ध्रुव प्रह्लाद तरे वो नाम कुछ और ॥

X

X

X

अहंकाराचा वारा न लागो राजसा ।

भाझ्या विष्णुदासा भाविकासी ॥ (बाबांचा वाच्या.)

X

X

X

शिर्डी-वृत्त

माहे डिसेंबर १९५०

या महिन्यांत श्रींचे समाधी दर्शनाकरतां आजुबाजूच्या गांवचे व बाहेरगांवचे
बरेचसे भक्त आले होते. नाताळनिमित्त रजा असल्यानें श्रीशिर्डी क्षेत्र मुक्कामी फारच
गर्दी झालेली होती.

देणगी:—या महिन्यांत एकंदर ४२ भक्तांकडून श्रीशिर्डी संस्थानास एकंदर ४२
देणग्या, सोनें, चांदी व कपड्याच्या रूपानें आल्या आहेत.

धर्मकृत्य:—या महिन्यांत संस्थानतफें भक्तांचे अभिषेक अर्चन, पूजा, लघुरुद्र,
नैवेद्य, ब्राह्मण भोजन व अन्नदान वगैरें विधी करण्यांत आले. तीन भक्तांनी श्रीमंदिरांत
सत्यनारायणाच्या पूजा केल्या.

कीर्तनः—संस्थान गवई यांची कार्तिक वा। ११, श्रीज्ञानेश्वर पुण्यतिथि, मार्गशीर्ष शु०॥ ११ अशीं तीन कीर्तने झालीं. श्रीदत्तजयंतिनिमित्त श्री. ह. भ. प. बाप्पाजी लक्ष्मण रत्नपारखी शिर्डींकर यानीं श्रीदत्तजन्मोत्सवाचे कीर्तन केले. तर्सेच श्री. ह. भ. प. शंकरस्वामी बारामतीकर यांनीही कीर्तन केले.

नवल विशेषः—श्रीदत्तजयंतीप्रीत्यर्थ कीर्तन व पालखीची मिरवणूक काढण्यांत आली. नाताळनिमित्त श्रींचे दर्शनार्थ उष्कळ भक्तमंडळी आली होती. श्री. ताराबाई ३० होबल पेंटर अडोनी यांनीं श्रीपुढे संगीत गायन—भजन हजेरी दिली. श्री. सूर्यकांत पंढरीनाथ मोहिले, दादर, श्री. पिरोज दस्तुर, श्री. डॉ. गव्हाणकर, कुर्ला, श्री. श्रीमतीबाई नार्वेकर यांनीं श्रीपुढे गायन भजनाची हजेरी दिली. सभामंडप बांधकाम चालू आहे.

हवापाणी उत्तम आहे.

माहे जानेवारी १९५१

या महिन्यांत श्रीन्या दर्शनासाठी आजूबाजूचे व बाहेरगांवचे बरेचसे भक्त शिर्डीस येऊन गेले.

देणगीः—या महिन्यांत एकंदर २१ भक्तांकडून श्रीसाठीं सोन्याचांदीचे जिन्नस व कपडे या स्वरूपांत देणग्या आल्या आहेत.

धर्मकृत्यः—श्रीसंस्थानतफे भक्तांचे अभिषेक, अर्चन, लघुरुद, पूजा, नैवेद्य, ग्राहणसुवासिनी भोजन, अन्नदान वगैरे नेहमींप्रमाणे करण्यांत आले. तीन भक्तांच्या श्रीसत्यनारायण पूजा करण्यांत आल्या.

कीर्तनः—संस्थान गवई यांचीं दोन एकादशींस दोन कीर्तने झालीं. श्रीमती गंगाबाई देशमुख, नाशिक यांचे कीर्तन झाले.

नवल विशेषः—श्री. शरद खुनाथ मराठे, मुंबई यांचे गायन झाले. कौल्हार येथील भजनमंडळींनी एक रात्रभर भजन केले. श्री. सेवक भीमदेव लोंडे, नाशिक यांनी श्रीपुढे भजन गायन केले. द. दि. कुलकर्णी, सोलापूर यांनीं तबलावादन केले. श्री. रामदास नायडू, सोलापूर यांचे सारंगीवादन करण्यांत आले.

श्री. नरहरबुवा व्यास पुणे, श्री. पंडित जगन्नाथ बुवा सुरतकर, श्री. रणछोडभाई, श्री. शामला माजगांवकर यांचे श्रीपुढे संगीत गायन-भजने करण्यांत आलीं. २६ जानेवारी रोजीं स्वातंत्र्यदिनानिमित्त घ्वजारोहण करण्यांत आले. रात्रौ ‘देवमाणूस’ नाटकाचा प्रयोग करण्यांत आला.

सभामंडप बांधकाम जवळजवळ पूर्ण होत आले व आतां गिलावा देण्याचे काम चालू आहे. शिर्डी येथील हवापाणी उत्तम आहे.

माहे फेब्रुवारी १९५१

या महिन्यांत आजूबाजूचे व बाहेरगांवचे बरेच भक्त श्रींचे दर्शनास येऊन गेले.

देणगीः—या महिन्यांत एकूण ३१ भक्तांकडून सोन्याचांदीचे, पितळेचे व कापडाचे निरनिराळे जिन्नस श्रीसंस्थानास देणगीदाखल आले.

धर्मकृत्यः—अभिषेक, अर्चन, लघुरुद्र, पूजा, नैवेद्य, ब्राह्मण सुवासिनी भोजन व अन्नदान वगैरे भक्तांचे विधी संस्थानमार्फत दररोज करण्यांत आले. पांच भक्तांनी श्रीमंदिरांत श्रीसत्यनारायणाच्या पूजा घातल्या.

कीर्तनः—संस्थान गवई यांचे माघ शुद्ध ११ निमित्त श्रीमंदीरांत एक कीर्तन झाले. तसेच बाहेरगांवचे कीर्तनकार ह. भ. प. पोपटबुवा लोहणेकर, ह. भ. प. केशवदास बुवा सिंकंद्राबादकर यांची कीर्तने श्रीमंदिरांत करण्यांत आलीं.

नवल विशेषः—श्री. ह. भ. प. लक्ष्मण माणिकचंद भावसार, इंदूर यांचे श्री-मंदिरांत प्रवचन झाले.

श्री. सुशिलाबाई चाळीसगांव, श्री. कमलाबाई नगरकर व श्री. पंडित जगन्नाथ बुवा सुरतकर यांनी श्रीपुढे संगीत गायन, भजनाची हजेरी दिली. श्री. दामूअणा बेला-पूरकर यांचे सनई, वादन झाले. श्री. रंगनाथ शिंपी व श्री. पांडुरंग बेलापूरकर यांचे तबलावादन झाले. श्री. बाबा पेटीला कविर पंथी, बनारस यांनी श्रीपुढे हार्मो-नियम—वादन उत्तम तळेने केले. त्यांनी ही कला इतकी हस्तगत केली आहे की, हार्मो-नियम वाटेल तसा वांकडा तिकडा डोक्यावर घेऊन वाजवून दाखविला. सर्व मंडळींस फारच आश्र्य वाटले. संस्थान कमिटीची सभा शिंडी येथे झाली त्या निमित्त संस्थानचे ओ० खाजिनदार, ओ० चिटणीस, प्रेसिडेंट, ट्रस्टी व मेंबर मंडळी हजर होती.

सभा—मंडप बांधकाम संपत आले आहे. समाधी—मंदीराचे समोरचे तीन दरवाजे काढून, गर्दींचे वेळीं जाण्या—येण्याचा त्रास होऊ नये म्हणून सभामंडप व मंदीराचा गाभा एक करण्याचे काम चालू आहे. शिंडी येथील हवा—पाणी उत्तम आहे.

सेक्रेटरी

श्री साई संस्थान, शिंडी

विनंति.

(१) माझे वडील ती. भगवंत बळवंत गव्हाणकर हे डिसेंबर १९५० पासून आजारी होते. ते ता. २११२५१ माघ १५ मेस श्रीसाईचरणीं विलीन झाले, तरी अंक उशिरां निघत आहे.

(२) १९५१ सालची ज्यांनी श्रीसाईलीलेची वर्गणी रु. २-४-० भरली नसेल त्यांनी ती, सरकारकून शिरडी संस्थान कमेटी, शिरडी, जि. अहमदनगर येथे भरावी.

(३) श्री बाबांचा वाध्या—जागेच्या अभावीं कीर्तन छापले नाहीं.

(४) ज्यांना श्रीसाईलीलेंत अनुभव वगैरे छापणे असेल त्यांनी संपूर्ण नांव व पत्त्यासह संपादकाकडे पाठविणे. संपूर्ण पत्त्याशिवाय आलेले पत्र छापले जाणार नाहीं.

श्री साईबाबा शिरडी संस्थानांत

विक्रीकरितां असलेलीं पुस्तके

		किंमत रु. आ. पै.
१	श्री साई सचित्र (मराठी) ७ ० ०
२	सचित्र (इंग्रजी) ४ ० ०
३	दासगणूकृत श्रीसाईनाथ स्तवनमंजरी ० २ ०
४	, [अध्याय ४ था] ० ८ ०
५	सगुणोपासना ० ३ ०
६	प्रधानकृत पुस्तक (इंग्रजी) १ ४ ०

वरील पुस्तकांकरितां व बाबांचे विश्वसनीय निरनिराक्षया साईजच्या
फोटो वगैरेकरितां खालील प्रत्यावर लिहावें.

मैनेजर, शिरडी संस्थान, मुऱ्यु शिरडी, पो. रहाते, जि. अहमदनगर
खजिनदार, वि. शा. कीर्तिकर. २१३, धन बिल्डिंग, चर्नीरोड, मुंबई नं. ४

श्री साईबाबा शिरडी संस्थान कमिटी तर्फे

संपादक :—डॉ. के. भ. गव्हाणकर यांनी, काळाचौकी रोड,
मुंबई १२ येथें प्रसिद्ध केले.

मुद्रक :—के. एन. सापळे, रामकृष्ण प्रिंटिंग प्रेस, ज्युडेक्स बिल्डिंग,
त्रिमुखन रोड, मुंबई ४